

Helsinki

[Kiusaaminen](#)

[Väkivalta](#)

[Henkilökunnan,
opiskelijoiden
ja huoltajien
vastuut](#)

[Yhdenvertaisuus
ja tasa-arvo](#)

[Päihteet](#)

[Toimintaohjeet
eri tilanteisiin](#)

Klikkaamalla alleviivattuja linkkejä pääsee suoraan aiheen osioon.

Helsingin kaupungin lukioiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevat suunnitelmat

(Opiskeluhooltosuunnitelman liite)

Sisällys

Johdanto	3
1 Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen vahvistaa turvallisuutta	5
2 Henkilökunnan, opiskelijoiden ja huoltajien vastuut	6
2.1 Henkilökunnan vastuu	6
2.2 Opiskelijan vastuu	7
2.3 Huoltajien vastuu alaikäisten opiskelijoiden kohdalla	8
3 Kiusaaminen – tunnistaminen ja puuttuminen	9
3.1 Kiusaamiseen liittyviä käsitteitä	9
3.2 Kiusaamisen tunnistaminen	13
3.3 Kiusaamistilanteisiin puuttuminen ja kartoittaminen	15
3.4 Vastuuhenkilön valinta	16
3.5 Kiusaamistilanteen selvittäminen	16
3.6 Kiusaamistilanteen seuranta	19
3.7 Kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteiden kirjaaminen	19
4 Väkivalta	20
4.1 Väkivaltatilanteisiin puuttuminen	21
4.2 Lähisuhde- ja perheväkivalta	23
4.3 Kunniaan liittyvä väkivalta	24
4.4 Väkivaltaistuneet asenteet ja radikalisoituminen	25
5 Lukiot ovat päihteettömiä	26
5.1 Ehkäisevä päihdetyö	26
5.2 Puuttuminen akuutissa päihdetilanteessa	27
6 Toimintaohjeet eri tilanteisiin	30
6.1 Toimintaohjeet akuuttitilanteessa	30
6.2 Rikos- ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen kiusaamistilanteissa	37
6.3 Nettikiusaaminen: toimintaohjeet henkilökunnalle ja opiskelijalle	39
6.4 Seksuaalinen häirintä: toimintaohjeet henkilökunnalle ja opiskelijalle	41
6.5 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: toimintaohjeet henkilökunnalle ja opiskelijalle	43
6.6 Kunniaan liittyvä väkivalta: toimintaohjeet henkilökunnalle ja opiskelijalle	45

Johdanto

Jokaisella opiskelijalla on oikeus tuntea olonsa turvallisesti opiskeluympäristössään. Hyvinvoivan ja turvallisen oppimisympäristön tunnusmerkkejä ovat yhteisöllisyyden tunne, kunnioittava kohtaaminen ja opiskelijoiden kokemus kohdatuksi tulemisesta. Nämä ohjaavat oppilaitoksen jokapäiväistä toimintaa, kuten opetusta. Yhteisöllisyyden tunteen vahvistaminen ja opiskelijoiden kunnioittava kohtaaminen ennaltaehkäisevät kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa oppilaitosyhteisössä sekä vähentävät yksinäisyyttä.

Oppilaitoksen henkilöstön keskinäinen myönteinen vuorovaikutus ja asenteet vaikuttavat merkittävästi siihen, millaisiksi oppilaitosyhteisön sosiaaliset normit ja vuorovaikutus muodostuvat. Toimivan yhteistyön rakentaminen edellyttää säännöllistä keskustelua toimintaa ohjaavista arvoista, yhdessä sovittuja sääntöjä sekä jokaisen henkilökunnan jäsenen määrätietoista puuttumista kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan.

Jokaisessa Helsingin lukioissa on nollatoleranssi kiusaamiselle, häirinnälle, väkivallalle ja

päihteiden käytölle. Tämä asiakirja on opiskelu- huoltosuunnitelman liite (OhL13§), antaen yleiset ohjeet henkilökunnalle ja opiskelijoille kiusaamisen, häirinnän, väkivallan ja päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen Helsingin lukioissa.

Tästä löydät [lukioiden turvallisuustyökalun](#), jossa on turvallisuutta koskevat ohjeistukset. Työkalu sisältää sekä lukiokohtaisia ohjeistuksia että kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tasoisia ohjeistuksia.

Oppilaitosyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta ylläpidetään päivittäisessä arjessa

Hyvinvointia ja turvallisuutta haastavien ilmiöiden ennaltaehkäisyn kannalta on tärkeää, että **jokainen opiskelija kohdataan joka päivä**.

Arvostava ja myönteinen kohtaaminen vahvistaa opiskelijan kokemusta nähdäksi tulemisesta ja oppilaitokseen tai ryhmään kuulumisesta. Kohdatuksi tuleminen luo opiskelijalle turvallisen olon ja kiinnittää hänet oppilaitosyhteisöön, mikä vähentää loukkaavan kohtelun esiintymistä. Opiskelijan kohtaaminen tarkoittaa yksinkertaisimmillaan tervehtimistä, hyväksyvää katsetta tai pienenkin myönteisen palautteen antamista. Tutustu [Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan osallisuussuunnitelmaan](#).

Yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistetaan panostamalla säännölliseen ryhmäytykseen opetuksen arjessa. Ryhmän toimivuutta ja yhteisöllisyyttä tukemalla vahvistetaan osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmäyttämistä toteutetaan läpi lukuvuoden, etenkin silloin, kun uusi opintojakso on alkamassa, lomien jälkeen, kun joku siirtyy pois ryhmästä tai ryhmään tulee uusi opiskelija.

Opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat on tärkeää huomioida. Etenkin opintojen alussa joillekin sosiaaliset tilanteet voivat aiheuttaa ahdistusta, joten on hyvä hyödyntää harjoituksia, joilla tuetaan vuorovaikutustaitoja ja eritaustaisten ihmisten kohtaamista.

Keskusteluissa voidaan edetä esim. parikeskusteluista pienryhmiin ja lopuksi käydä keskustelut koko ryhmän kesken. Yhteenkuuluvuuden tunne ryhmässä lisää psykologista turvallisuutta, jolloin myös haastavia teemoja ja tilanteita on helpompi käsitellä yhteisesti. Turvallisuuden tunnetta voidaan vahvistaa myös lisäämällä selkeyttä, eli kertomalla opiskelijoille sekä kurssien että jokaisen tunnin alussa tunnin aiheesta, tavoitteista ja työskentelytavoista.

Lukiossa rehtori vastaa yhteisen hyvinvointityön ja pedagogiikan johtamisesta. Ryhmänohjaajat vastaavat ryhmänsä ryhmäytymisestä. Jokaisen opettajan vastuulla on oman opetuksensa aikainen ryhmäyttäminen. Yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä osallistuu suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen sekä tarjoaa tukea.

Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu arkisissa tilanteissa on tärkeä osa lukion toimintakulttuuria. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen systemaattinen harjoittelu ennaltaehkäisee kiusaamista, väkivaltaa, häirintää ja syrjintää sekä päihteiden käyttöä. Ne ovat myös oppimisen tavoite eri oppiaineissa. Oppilaitoksen henkilökunta mallintaa kunnioittavaa, ystävällistä ja rakentavaa kohtaamista ja kuuntelemista. Tämä on erityisen tärkeää haastavissa vuorovaikutustilanteissa.

Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidoissa voi tarvittaessa antaa myös tukiopetusta. Lisäksi opiskelijoille on tarjolla hyvinvointia tukevia opintojaksoja, joita toteutetaan yhteistyössä opiskeluhoitojen henkilökunnan kanssa.

Ryhmäytymisen tukemisen muistilista

- Ryhmäytymiseen varataan aikaa ympäri lukuvuoden. Ryhmäytyminen ei tapahdu yksittäisen oppitunnin tai päivän aikana, vaan jatkuvasti ja kaikessa koulupäivän aikana tapahtuvassa toiminnassa. Opiskeluhoitoilta on mahdollista saada tukea ja vinkkejä.
- Oppitunteihin voi sisällyttää pieniä ryhmäytymistä tukevia tuokioita, kuten keskustelutehtäviä pareina tai pienryhmissä.
- Opetusmenetelmissä hyödynnetään yhteistoiminnallisuutta.
- Ryhmäytymiseen vaikuttavat myös istumajärjestelyt.
- Työskentelystä pareittain tai ryhmässä kerrotaan etukäteen. Opettaja päättää ryhmäjaosta, eivät opiskelijat.
- Ryhmä laatii yhteiset säännöt, joihin kaikki sitoutuvat ([Turvallisen yhteisön pelisäännöt](#)).
- Tunne- ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan jokaisena päivänä.
- Tukea [Ryhmäyttävää toimintaa rakentamassa -oppaasta](#).

1 Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen vahvistaa turvallisuutta

[Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta](#) (ns. tasa-arvolaki) ja [yhdenvertaisuuslaki](#) velvoittavat lukioita laatimaan suunnitelmat, jotka edistävät tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä. Lukiossa on aktiivisesti kehitettävä tasa-arvoista ja yhdenvertaista toimintaympäristöä sekä tartuttava eriarvoistaviin käytänteisiin. On varmistettava, että toimintakulttuuri ja rakenteet tukevat ja edistävät tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta arjen toiminnassa.

Helsingin lukiot laativat tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävät **lukiokohtaiset toiminnalliset suunnitelmat**. Suunnitelmat **laaditaan kolmen vuoden välein ja toimenpiteiden toteutumista seurataan vuosittain**. Ohjeistukset suunnitelmien tekoon on saatavilla lukioden turvallisuustyökalusta.

Lukion rehtori sitouttaa henkilökunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön sekä hyvän asenneilmapiirin luomiseen ja ylläpitämiseen. **Kaikki tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä arjen hyvinvointityö ennaltaehkäisee kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa.**

2 Henkilökunnan, opiskelijoiden ja huoltajien vastuut

2.1 Henkilökunnan vastuu

Lukiossa havaittuun tai muuten esiin tulleet kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puututaan välittömästi. Henkilökunnan tulee puuttua opiskeluajalla sekä opiskeluun liittyvässä toiminnassa tapahtuneeseen kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan. Henkilökunnan on puututtava myös verkossa tapahtuvaan kiusaamiseen ja häirintään, joka tapahtuu opiskeluajalla, opiskeluun liittyvässä toiminnassa ja jossa on osallisena lukion opiskelijoita.

Opettajalla ja rehtorilla on velvollisuus ilmoittaa alaikäisen opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle epäilty kiusaaminen, häirintä, väkivalta ja syrjintä oppimisympäristössä ja matkalla opintoihin ([lukiolaki, 40 §](#)). Ilmoitusvelvollisuus koskee kohteena ollutta ja epäiltyä opiskelijaa.

Rehtori toimii koulutuksen järjestäjän edustajana, kuka viime kädessä vastaa lukion turvallisuudesta. **Rehtorin tehtävänä on huolehtia, että kaikilla opiskelijoilla ja alaikäisten opiskelijoiden huoltajilla on tiedossa, kehen voi olla yhteydessä, jos kiusaamista, väkivaltaa tai häirintää ilmenee.**

Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisy ja puuttumisen toimintatapoja käydään läpi opiskelijoiden kanssa lukuvuoden alussa ja ryhmänohjaajan tunneilla pitkin lukuvuotta. Alaikäisten opiskelijoiden huoltajien kanssa käydään toimintatapoja läpi kotiväenilloissa. Ohjeisiin palataan säännöllisesti lukuvuoden aikana, mikä vahvistaa haitallisten ilmiöiden vastaisia sosiaalisia normeja oppilaitoksessa.

Rehtorin tehtävänä on huolehtia, että sovittuja toimintatapoja noudatetaan ja että henkilökun-

nalla on käytännössä toimivaltaa ja osaamista puuttua opiskelijoiden toimintaan. Rehtorit huolehtivat, että henkilökunta perehdytetään toimintaohjeisiin ja järjestyssääntöihin lukuvuosittain sekä henkilökunnan vaihtuessa.

Lukiossa seurataan opiskelijoiden hyvinvointia säännöllisesti

Lukio- ja ryhmätasolla seurataan opiskelijoiden arjen sujumista ja hyvinvointia säännöllisesti.

- Poissaolojen/läsnäolon seuranta (Tuen portaat)
- Oppilaitos-/ryhmäkohtaiset ilmapiirikyselyt
- Yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä: arjen/ajankohtaiset ilmiöt oppilaitoksissa: niihin nopea reagointi, jotta turvallinen oppimisympäristö säilyy
- Terveystarkastaja tuo yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän tietoon terveystarkastuksissa ilmenneitä ilmiöitä ryhmistä
- Lukioden PKS-kysely
- Kouluterveyskysely

Tietoa hyödynnetään kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisemisessä sekä siihen puuttumisessa. Tuloksia käsitellään säännöllisesti lukiokohtaisissa yhteisöllisissä opiskeluhuoltoryhmissä ja tietoa hyödynnetään hyvinvointityön suunnittelussa.

2.2 Opiskelijan vastuu

Opiskelijat ovat usein tietoisia siitä, keitä kiusataan ja ketkä kiusaavat. Lukion arvot ja toimintakulttuuri perustuvat yhteisöllisyyteen. Opiskelijoita tulee kannustaa kiusaamiseen puuttumiseen, kiusatun puolustamiseen ja tilanteista kertomiseen henkilökunnalle, ilman huolta mahdollisista negatiivisista seurauksista. On tärkeää korostaa, että kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen on jokaisen vastuulla, ja tiedossa olevista kiusaamis-, väkivalta- tai häirintätapauksista tulee kertoa opettajalle, rehtorille, opiskeleluhuollon työntekijälle tai jollekin muulle lukion työntekijälle, oli kiusaajana sitten toinen opiskelija tai joku henkilökuntaan kuuluva. Opiskelija voi kertoa kenelle tahansa työntekijälle, jonka kokee luotettavaksi ja turvallisiksi. **Toimintaohjeita opiskelijoille kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltilanteisiin on dokumentin lopussa.**

Opiskelijoilla on velvollisuus käyttäytyä muita kiusaamatta ja syrjimättä. Heidän on toimittava siten, etteivät he vaaranna omalla toiminnallaan muiden opiskelijoiden, lukioyhteisön tai opiskeleluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Heille tulee kertoa, millaista on ei-toivottu käytös ja mitä siitä seuraa, jos toimii vastoin yhteisiä sääntöjä ja normeja. On tärkeää vastuuttaa heitä käyttäytymään asiallisesti.

Erilaisista turvallisista puuttumisen toimintatavoista ja opiskelijan velvollisuuksista tulee käydä säännöllistä keskustelua opiskelijoiden kanssa esim. [turvallisen yhteisön pelisääntöjen](#) laadinnan yhteydessä. Opiskelijoita tulee tiedottaa mahdollisista oppilaitoksen käytössä olevista kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan ilmoituskanavista.

2.3 Huoltajien vastuu alaikäisten opiskelijoiden kohdalla

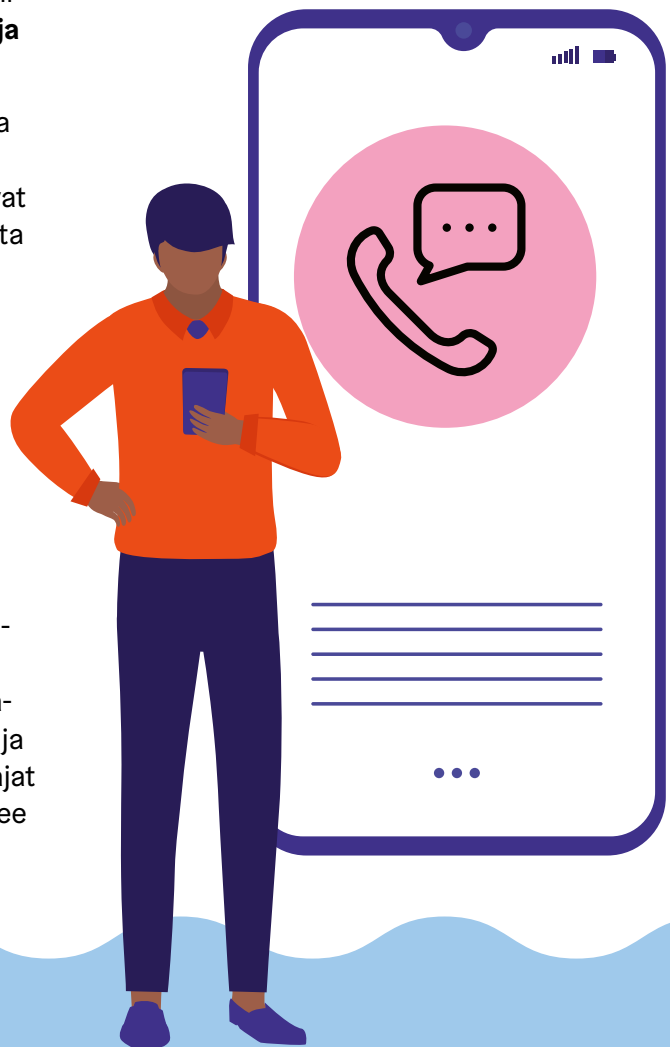
Huoltajalla on ensisijainen kasvatusturvastuu huollettavastaan. Vapaa-ajalla huoltajilla on vastuu myös huollettavansa turvallisuudesta. Kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa ei yleensä tapahdu ainoastaan opiskeluajalla, joten yhteistyö ja tiedon siirtyminen kotien ja lukion välillä on tärkeää.

Huoltajia on tärkeää kutsua yhteistyöhön ja kannustaa huoltajia kertomaan lukion toimijoille, jos kiusaamista, häirintää ja/tai väkivaltaa on tapahtunut vapaa-ajalla, jotta tilannetta voidaan seurata myös lukiossa. Huoltajien kuuluu olla myös tietoisia keneen olla yhteydessä, jos huoli omasta nuoresta herää. **Varhainen yhteistyö ja tiedonvaihto huoltajien kanssa on keskeistä.**

Huoltajat ovat oman lapsensa asiantuntijoita ja tuovat tilannetta koskevaan keskusteluun tärkeän näkökulman. He myös seuraavat ja tukevat yhdessä sovittujen toimenpiteiden toteutumista vapaa-ajalla.

Alaikäisten opiskelijoiden kohdalla huoltajaa on tiedotettava. Tarpeen mukaan heidät on kutsuttava kiusaamis-, häirintä- tai väkivaltilanteen selvittelyyn. On huomioitava, että oman lapsen osallisuus kiusaamis-, häirintä- tai väkivaltilanteissa on huoltajallekin haastava paikka. Tilanteeseen voi liittyä vaikeita tunteita kuten huolta, pelkoa, epävarmuutta, häpeää, surua ja vihaa. Tunteet saattavat näyttäytyä ulospäivän aggressiivisuutena, epäasiallisena käyttäytymisenä tai asian kieltämisenä. Tilanteet on käsiteltävä sensitiivisesti ja myötätuntoisesti, jotta kaikille osallisille huoltajat mukaan lukien tulee olo, että henkilökunta tekee parhaansa tilanteen selvittämiseksi.

Jos huoltaja/huoltajat kieltäytyvät yhteistyötä asian selvittämiseksi, niin yhteinen keskustelu opiskelijan ja opettajan kanssa on mahdollista myös ilman huoltajaa. Opiskelijalla on aina oikeus tavata opiskeluhoollon työntekijää eikä huoltaja voi kieltää opiskelijaa käyttämästä tätä oikeutta. Tilanteessa, jossa huoltaja/huoltajat kieltäytyvät yhteistyöstä, tilannetta selvittävän on syytä arvioida tapauskohtaisesti lastensuojelun anonyymien konsultaation tai lastensuojelun ilmoituksen tarvetta.

3 Kiusaaminen – tunnistaminen ja puuttuminen

Puuttumista ja ennaltaehkäisyä ei voida täysin erottaa toisistaan. Opiskelijoiden kanssa tulee käsitellä kiusaamista ja siihen läheisesti liittyviä ilmiöitä osana opetusta ja muuta lukion toimintaa. Yhteinen käsittely opettaa opiskelijoita tunnistamaan ilmiöitä ja auttaa niihin puuttumisessa. Yhteisvastuullisuuden ajatusta pyritään vahvistamaan tukemalla opiskelijoiden uskallusta ja valmiuksia kertoa havaitusta teosta henkilökunnalle.

Kaikkeen havaittuun ja lukion henkilöstön tietoon tulleeseen kiusaamiseen pitää puuttua (ml. muut kiusaamiseen läheisesti liittyvät ilmiöt ks. luku 3.1 kiusaamiseen liittyviä käsitteitä). On tärkeä muistaa, että opiskelija voi joutua myös oppilaitoksen työntekijän kiusaamisen kohteeksi. Opiskelija voi kertoa kohtaamastaan kiusaamisesta kenelle tahansa työntekijälle, jonka kokee luotettavaksi ja turvallisiksi. Ilmiöihin puututaan samoin periaattein, mutta jatkotoimenpiteet riippuvat ilmiöstä. Ilmiökohtaiset tarkennukset

ja toimintaohjeet henkilökunnalle ja opiskelijoille ovat dokumentin lopussa.

Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän muodot ovat hyvin erilaisia – läheskään kaikki kiusaaminen, väkivalta ja häirintä ei ole muille näkyvää ja kohteena oleva opiskelija saattaa pyrkiä peittelemään tilannetta useista syistä. Kun opiskelijan käytöksessä tai olemuksessa tapahtuu huolta herättävä muutos, on huoli otettava opiskelijan kanssa puheeksi.

3.1 Kiusaamiseen liittyviä käsitteitä

Loukkaava kohtelu

Loukkaava kohtelu tarkoittaa satunnaisia ilkeitä kommentteja somessa, tekoja tai puheita, ilmeitä ja ulkopuolelle jättämistä. Toiminta ei välttämättä toistu, mutta tuntuu pahalta. Jos ilkeisiin puheisiin ja kommentteihin tai tekoihin ei puututa, ilmapiiristä voi muodostua epämurkkaa ja turvatonta opiskelijoille. Loukkaavaan kohteluun on syytä aina puuttua ja ehdottaa korvaavaa tapaa toimia, koska muuten se voi johtaa myös kiusaamiseen.

Kiusaaminen

Kiusaamisesta on kyse silloin, kun opiskelija joutuu toistuvasti tahallisen ikävän toiminnan kohteeksi. Kiusaamisen ominaispiirteitä ovat toistuvuus, tarkoituksellisuus ja vallankäyttö. Nämä piirteet erottavat sen esimerkiksi riittelystä, häirinnästä tai yksittäisestä väkivaltatilanteesta. Siksi kiusaamistilanteeseen puuttuminen edellyttää erilaisia toimenpiteitä kuin yksittäiseen tapahtumaan puuttuminen.

Kiusaaminen on vahvasti ryhmäilmiö. Se tarkoittaa, että kiusaaminen vaikuttaa koko opiskelijaryhmään jollain tavalla. Ryhmän jokaisella jäsenellä voidaan katsoa olevan oma roolinsa kiusaamistilanteissa. Kiusaajan ja kiusatun roolien lisäksi ryhmästä löytyy tyypillisesti kiusaajan apuri, kiusatun puolustaja, hiljaisia hyväksyjiä ja passiivisia sivustaseuraajia.

Toistuva ja/tai vakava kiusaaminen on monimutkainen ilmiö, ja aina ei ole selvää ketkä ovat kiusaajia ja kuka on kiusattu. Vaikka tyypillisimmin kiusaamiseen liittyy epätasaisesti jakautunutta vallankäyttöä, joskus roolit saattavat vaihtua ja eri osapuolet syyllistyä kiusaamisen eri muotoihin. Kiusaaminen on kuitenkin aina otettava vakavasti ja siihen on puututtava rooleihin mahdollisesti liittyvistä epäselvyyksistä huolimatta.

Kiusaaminen jättää aina jäljen ja vaikuttaa kiusattuun usein koko elämän ajan. On tärkeää vahvistaa kiusatun turvallisuudentunnetta ja tarjota tarvittavaa sosioemotionaalista tukea. Kiusaamistilanteiden käsittelyssä on huomioitava kiusatun lisäksi myös kiusaajat. Kiusaajan käytöksen taustalla on tyypillisesti esimerkiksi henkistä pahoinvointia, pelkoa, turvattomuuden tunnetta, tai tarvetta parantaa omaa statusta. On tärkeää, että myös kiusaajat saavat tarvitsemaansa tukea, sekä rakentavampia ajattelu- ja toimintamalleja, jotta vältetään tapahtumien uusiutuminen. Epäasiallinen käytös tai kiusaaminen edellyttää usein koko ryhmän kanssa käytävää keskustelua pelisäännöistä ja toivotuista tavoista toimia. Joskus kiusaaminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkistön ([ks. lisätietoa Poliisin sivuilta](#)).

Ostrakismi

Ostrakismi on yksi kiusaamisen ja väkivallan muoto. Ostrakismilla tarkoitetaan ryhmästä tai yhteisöstä ulossulkemista, se on torjutuksi tule- mista ja huomiotta jättämistä, näkymättömäksi tekemistä. Se voi olla tahallista tai tahatonta ja sen seurauksena henkilö jää ulkopuoliseksi yhteisön yhteisistä asioista. Sen seurauksena henkilö voi kokea sosiaalista kipua. Ostrakismi voi ilmetä esimerkiksi katseen tai keskustelu- yrityksen sivuuttamisena, tervehtimättä jättämi- senä. Ostrakismia tapahtuu myös verkkoympä- ristöissä, jolloin henkilön viesteihin, soittoihin ja sosiaalisen median päivityksiin jätetään vas- taamatta. Lyhytkestoinen ostrakismi satuttaa, mutta pitkään jatkunut ulossulkeminen ja siitä aiheutuva yksinäisyys voivat aiheuttaa vakavia fyysisen ja psyykkisen terveyden ongelmia.

Nettikiusaaminen

Nettikiusaaminen on monimuotoinen ilmiö, ja siihen voi syllistyä kuka tahansa, joko tarkoi- tuksella tai ajattelemattomuuttaan. Se voi olla toistuvaa tai yksittäinen ilkeä teko, ja se ilmenee eri muodoissa, kuten uhkailuna, halventamisena, herjaamisena, ryhmän ulkopuolelle sulkemisena tai muuna sellaisena toimintana, joka aiheuttaa haittaa, ahdistusta tai pelkoa kohteeksi joutu- neelle henkilölle. Nettikiusaamista voi tapahtua sosiaalisen median alustoilla, anonyymeilla keskustelukanavilla ja peleissä. Kiusaamisen vakavuutta lisää tiedon nopea leviäminen. Kiusaaja voi olla joku oppilaitoksesta tai har- rastuksista, mutta myös tuntemattomat voivat kiusata netissä. Uhrit voivat kokea psyykkistä, emotionaalista ja jopa fyysistä vahinkoa. Netti- kiusaaminen voi liittyä myös oppilaitoksessa tapahtuviin kiusaamistilanteisiin, jolloin uhri ei saa rauhaa kiusaajiltaan edes vapaa-ajalla. Netti- kiusaaminen jää usein huomaamatta opettajilta ja muulta henkilökunnalta. Nettikiusaamisen ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen edellyttä- vät ammattilaisilta aktiivisuutta opiskelijoiden suuntaan sekä avointa keskustelua opiskelijo- den voinnista ja kuulumisista.

Häirintä

Häirinnäksi määritellään tilanne, jossa luodaan esimerkiksi seksuaaliseen suuntautumiseen, alkuperään, vammaisuuteen tai muuhun tasa- arvo- tai yhdenvertaisuuslaissa säädettyyn syrjäntäperusteeseen liittyvä toista henkilöä halventava, nöyryyttävä, uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Häirintä voi ilmetä asiat- tomana vihjailuna ja loukkaavana käytöksenä sanoin tai teoin. Häirintää voi olla kirjoitettu- jen ja puhuttujen sanojen ja ilmaisujen lisäksi ihmisarvoa loukkaavan materiaalin esittäminen verkossa tai sosiaalisessa mediassa. Vähemmis- töön kuulumisen lisää häirinnän riskiä merkittä- västi. Yksilön lisäksi häirintä voi kohdistua myös kokonaiseen ihmisryhmään.

Seksuaalinen häirintä ja grooming

Opiskelijaan kohdistuvassa seksuaalisessa häi- rinnässä on kysymys sanallisesta, sanattomas- ta tai fyysisestä, luonteeltaan seksuaalisesta ei-toivotusta käytöksestä. Seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevia eleitä ja ilmeitä, epäasiallisia seksuaalisia tai kaksimieliisiä puheita ja vitsejä, epäasiallisten seksuaalisten sisältöjen lähettämistä sosiaalisen median kanavissa tai vartaloa ja pukeutumista koskeva epäasiallinen kommentointi. Seksuaa- linen häirintä loukkaa henkilön psyykkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ah- distava ilmapiiri. Seksuaalisella häirinnällä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta sen ei tarvit- se olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi.

Grooming tarkoittaa aikuisen tietoista ja tavoit- teellista toimintaa, jolla pyritään seksuaaliseen kontaktiin nuoren kanssa tai houkutellaan nuori tekemään seksuaalisia tekoja. Grooming tapah- tuu useimmiten verkkoympäristöissä. Lukion henkilökunnan on hyvä olla tietoisia grooming- ilmiöstä. Ilmiöön voi perehtyä lisää Koordinaatin artikkelin avulla: [Grooming eli seksuaalinen houkuttelu – mistä on kyse?](#)

Rasismi

Rasismi tarkoittaa oletetun ihmisryhmän arvotamista esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuuri, äidinkielen tai uskonnon perusteella alempiarvoiseksi kuin muut ihmisryhmät. Rasismi on ihmisryhmän tai sen jäsenen ihmisarvon alentamista. Rasismi voi olla avointa tai piilotettua. Avoimella rasismilla tarkoitetaan rasismia, joka on näkyvää ja yleensä helppo havaita. Piilorasismilla tarkoitetaan sellaisia rasismin ilmenemismuotoja, joita voi olla vaikea ulkopuolisen havaita.

Yksi piilossa oleva rasismin muoto on rakenteellinen rasismi, jolla tarkoitetaan instituutioissa ja yhteiskunnan rakenteissa olevia käytäntöjä, jotka kohtelevat ihmisiä eriarvoisesti. Tämä voi opiskelijan näkökulmasta ilmentyä esimerkiksi eriarvoisena kohteluna oppimisympäristöissä. Rasismin taustalla on ennakkoluuloja ja se voi ilmentyä esimerkiksi huuteluna julkisilla paikoilla. Yhdenvertaisuus.fi -sivustolta löydät, [miten puuttua rasismiin](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tarjoaa [verkkokoulutusta antirasismiin](#) liittyen.

Syrjintä

Syrjintää on se, kun toista ihmistä kohdellaan huonommin johtuen hänen yhdestä tai useammasta henkilökohtaisesta ominaisuudesta tai laissa säädetyn syrjintäperusteen perusteella. Syrjintään liittyvät ominaisuudet voivat olla ikä, etninen tai kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, tai jokin muu henkilöön liittyvä syy. Suomessa syrjintä on kielletty perustuslain, yhdenvertaisuuslain, tasa-arvolain, rikoslain sekä useiden yksittäisten erityislakien nojalla.

Vihapuhe

Vihapuhe voi kohdistua ryhmään tai yksilöön. Vihapuhe kohdistuu uhrin tiettyyn ominaisuuteen, johon hän itse ei voi vaikuttaa, kuten kohteen oletettuun tai todelliseen etniseen, kansalliseen taustaan, uskonnolliseen vakaumukseen tai elämäntavoihin, seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoleen, sukupuoli-identiteet-

tiin, sukupuolen ilmaisuun tai vammaisuuteen. Vihapuhe voi olla puhetta, kirjoituksia, kuvia, symboleita, musiikkia, piirroksia tai elokuvia. Merkittävä osa vihapuheesta tapahtuu internetissä.

Vihapuhe heikentää turvallisuutta, lisää ryhmien välistä vastakkainasettelua, me vastaan he -asettelua ja voi johtaa pahimmillaan väkivaltaisiin konflikteihin. Vihapuhe voi heikentää kohteen psyykkistä terveyttä, lisätä yksinäisyyden kokemusta ja lopulta heikentää uskallusta osallistua keskusteluun.

Kaikkeen epäasialliseen puheeseen ja vihapuheeseen, sekä opiskelijoiden kohtaamaan että ammattilaisten välillä ilmenevään, tulee puuttua.

[Helsingin kaupungin vihapuheeseen puuttumisen toimintamallissa](#) kerrotaan vihapuheen ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta sekä sitä kohdanneen opiskelijan tai ammattilaisen ohjaamisesta tarvittaviin palveluihin.

3.2 Kiusaamisen tunnistaminen

Kiusaamisen muodot vaihtelevat ja sitä tapahtuu opiskelijoiden arjessa erilaisissa muodoissa. Seuraavissa luvuissa kiusaamisen käsitettä käytetään kattokäsitteenä luvun 3.1 käsitteille.

Kiusaaminen voi olla suoraa ja kaikille näkyvää, kuten jonkun haukkumista tai epäsuoraa, kuten

ryhmän ulkopuolelle jättämistä. Hienovarainen, epäsuora kiusaaminen jää usein henkilökunnalta piiloon. Epäsuora kiusaaminen voi ilmetä esim. ulossulkemisena, sanallisena tai fyysisenä häirintänä tai nettikiusaamisena.

Esimerkkejä kiusaamisesta

Epäsuora kiusaaminen	Sanallinen kiusaaminen	Fyysinen kiusaaminen ja väkivalta	Häirintä ja verkkokiusaaminen
• ryhmästä eristäminen • huomiotta jättäminen • selän takana puhuminen • selän kääntäminen • ilmeily • vaikeneminen ja huokailu • kiusaamisen sivusta-seuraaminen • tavaroiden ottaminen ja piilottelu • kontrollointi • halveksunta • pakottaminen ahdistavan materiaalin katsomiseen • seuraaminen esim. kotimatalla	• nimittely • juoruilu • pilkkaaminen • nauraminen • kuiskuttelu • yllyttäminen • vaaniminen • matkiminen • ärsyttäminen • uhkailu • seksuaalisoiva puhe • rasismi • vihapuhe	• töniminen • vaatteista repiminen • lyöminen ja läpsiminen • potkiminen • päälle sylkeminen • fyysinen nöyryyttäminen • varastaminen ja ryöstäminen • vaarallisilla esineillä uhkailu • piirittäminen tai joukkovoimalla uhkailu • tilaan lukitseminen tai muu kulun estäminen • seksuaalissävytteinen koskettelu • pakottaminen nöyryyttävään tai vahingolliseen tekoon • pakottaminen seksuaaliseen tekoon • kunniaan liittyvä väkivalta	• huhujen levittäminen • mustamaalaus • työkeät/ilkeät kommentit • noloksi tekeminen ja nöyryyttäminen • kiristäminen • ahdistelu ja häirintä • sanasodan aiheuttaminen tahallisesti • yksityisen tiedon jakaminen • valeprofiilin luominen • huijaaminen yksityisen tiedon jakamiseen • ryhmästä eristäminen • ryhmään liittäminen ilman lupaa • valokuvien tai videoiden luvaton levittäminen

3.2.1 Miten kiusaamisen merkit voivat näkyä opiskelijassa

Seuraavat merkit saattavat kertoa opiskelijan kokemasta kiusaamisesta. Merkit voivat kertoa myös muista opiskelijan hyvinvoinnin haasteista. Ne usein ilmenevät niin opiskelussa, sosiaalisissa suhteissa kuin opiskelijan yleisessä voinnissa. Huoli otetaan puheeksi opiskelijan kanssa mahdollisimman varhain.

On hyvä pohtia sanavalintoja ja normalisoida tukipalveluja. Yksin opiskelijaan kohdistuvan huolen kanssa ei tarvitse jäädä, vaan aina on mahdollisuus tehdä yhteistyötä opiskeluhoillon työntekijän kanssa. Opettaja tai muu henkilökunnan jäsen voi aina konsultoida nimettömästi opiskeluhoillon työntekijää. He auttavat arvioimaan opiskelijan tuen tarvetta.

Opiskelu	Sosiaaliset suhteet	Terveys ja hyvinvointi
• Opiskelijan poissaolot lisääntyvät. • Opiskelijan suhtautuminen opiskeluun muuttuu vastahakoiseksi, eikä hän halua enää osallistua opintoihin. • Opiskelijan arvosanat laskevat. • Opiskelijan tavarat hajoavat tai katoavat erikoisella tavalla tai toistuvasti. • Opiskelija käyttää vaihtoehtoisia reittejä matkoilla, matkaan mennyt aika pitenee. • Opiskelija saattaa vältellä työharjoittelupaikkaan menemistä.	• Opiskelijan kaveripiiri vaihtuu tai katoaa kokonaan, tai valtasuhteet porukassa vaihtuvat näkyvästi. • Opiskelijalla on vähän ystäviä tai kontakteja. • Opiskelija haluaa lopettaa aiemmin mieleisen vapaa-ajan toiminnan. • Opiskelijalla on selittämättömiä mustelmia, vaatteet katoavat, rikkoontuvat tai sotkeentuvat usein päivän aikana. • Opiskelijan rahankäyttö lisääntyy. • Opiskelijan puhelimeen tulee epäasiallisia viestejä. Opiskelija ei halua kommentoida asiaa.	• Opiskelijalla on toistuvia terveysongelmia, kuten maha-kipua ja päänsärkyä. • Opiskelijan ilo katoaa. • Opiskelija muuttuu pelokkaaksi, hiljaiseksi tai ahdistuneeksi. • Opiskelija muuttuu lyhytpinnaiseksi ja saa selittämättömiä raivokohtauksia. • Opiskelijalla on unettomuutta, painajaisia, nukahtamisongelmia tai vaikeuksia syömisessä. • Opiskelija raivoaa muille opiskelijoille tai henkilöstölle.

- Jos lukion työntekijällä herää huoli opiskelijan voinnista, voi hän epäilemättä ottaa yhteyttä opiskeluhoillon työntekijään (kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja tai lääkäri). Tässä yhteydessä voidaan luovuttaa salassapidon estämättä tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.
- Huoli otetaan puheeksi opiskelijan kanssa ja pyritään rakentamaan luottamusta. Yhteydenotto tehdään ensisijaisesti yhdessä opiskelijan kanssa. Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, opiskelijalle kerrotaan yhteydenotosta ja keskustellaan yhteydenottoon liittyvistä syistä.
- Alaikäisen opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle kerrotaan yhteydenotosta. ([Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki § 16](#))

3.3 Kiusaamistilanteisiin puuttuminen ja kartoittaminen

Henkilökunnan velvollisuuksiin kuuluu puuttua aina tietoon tulleeeseen tai havaittuun kiusaamiseen. Opiskelijoiden välisiä konflikteja ja kokemuksia ei tule vähätellä. Kiusaaminen voi

ilmentyä niin opiskelijan fyysisessä toimintaympäristössä kuin erilaisissa verkkoympäristöissä. Usein fyysisissä ja verkkoympäristössä tapahtuvat kiusaamistilanteet nivoutuvat toisiinsa.

Kiusaamistilanteeseen puuttuminen ja tilanteen kartoittaminen

Pysäytä ja selvitä tilanne: kysy mitä tapahtui. Kartoita tilanne osallisten kesken heti, jos se on mahdollista. Jos ei ole, niin ota osallisten nimet ylös ja kerro, että palaat asiaan myöhemmin.

Pysy rauhallisena. Näytä opiskelijoille, että otat tilanteen vakavasti. Tarvittaessa pyydä tilanteen kartoittamiseen mukaan toinen opettaja, opiskeluhoollon työntekijä, muu lukion työntekijä tai rehtori. Kartoitus tehdään rauhallisessa tilassa.

Lähesty selvittämistä kysymällä, mitä on tapahtunut. Selvitä kiusatun, kiusaajan ja mahdollisten sivustaseuraajien näkökulma. Kysy kiusatulta, onko jotain vastaavaa tapahtunut aiemmin. Osallisia kuullaan yksitellen.

Arvioi tarvitaanko akuuttia tukea tai toimenpiteitä. Pyydä opiskeluhoollon työntekijä apuun tuen ja toimenpiteiden arviointiin.

Ota yhteys alaikäisten opiskelijoiden huoltajiin (kiusaaja/kiusaajat ja kiusattu). Kerro, mitä on tapahtunut ja mitä toimenpiteitä tapahtuneesta seuraa.

Ilmoita tapahtuneesta ryhmänohjaajalle ja keskustele jatkosta, sovi toimintatavoista. Ilmoita tapahtuneesta rehtorille.

Jos tilanne ei puuttumisella ratkea tai selviää, että kiusaaminen on jatkunut pitkään, sovi keskustelut tilanteen selvittämiseksi osallisten kanssa. Kutsu selvittämiseen mukaan tarvittaessa muita keskeisiä toimijoita.

3.4 Vastuuhenkilön valinta

Pitkään jatkuneen kiusaamistilanteen selvittämiseen valitaan vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö on ryhmänohjaaja tai opettaja, jolla on opetussuhde opiskelijaan. **Opettaja on ensisijaisesti vastuussa opiskelijan/opetusryhmänsä turvallisuudesta. Opiskeluhuollon työntekijä tukee ja toimii tarvittaessa työparina.** Rehtori varmistaa, että tilanteiden selvittämiseen on sovittu vastuuhenkilö.

Vastuuhenkilön tehtävät

- vastaa selvittelyprosessista
- kutsuu tapaamisiin tilanteen kannalta keskeiset henkilöt
- huolehtii sopimusten, seuraamusten ja tapaamisten kirjaamisesta
- huolehtii asianosaisten tiedottamisesta
- ottaa yhteyttä tarvittaviin viranomaisiin
- kiusattu voi halutessaan nimetä itselleen tukihenkilön, jolloin vastuuhenkilö kutsuu tukihenkilön mukaan tapaamisiin

3.5 Kiusaamistilanteen selvittäminen

Vastuuhenkilö järjestää kiusaamistilanteen selvittämiskeskustelut kaikkien osapuolten kanssa. Vastuuhenkilö arvioi tapauskohtaisesti järjestetäänkö selvittämiskeskustelut yhdessä vai

erikseen osapuolten välillä. Jos vastuuhenkilö ei ole opiskelijan ryhmänohjaaja, vastuuhenkilö keskustelee ryhmänohjaajan kanssa, sopii työnohjasta ja yhteisistä toimintatavoista.

Vastuuhenkilö

- Keskustele kiusatun kanssa ja pyri selvittämään mahdollisimman kattavasti, mitä on tapahtunut, keitä on ollut osallisina ja kuinka kauan tilanne on jatkunut.
- Toimi kiusatun näkökulma ja toiveet edellä.
- Varmista, että kaikilla osapuolilla on turvallinen olo ja mahdollisuus ilmaista näkemyksensä.
- Jos kyseessä on alaikäinen opiskelija ja herää lastensuojelullinen huoli, konsultoi anonyymisti lastensuojelua tai tee lastensuojeluilmoitus.
- Jos epäilet, että rikoksen kriteerit saattavat täyttyä, konsultoi anonyymisti poliisia tai tee rikosilmoitus (ks. liite 1).
- Keskustele tapahtumista kiusaajien kanssa.
- Keskustele sekä kiusatun että kiusaajien huoltajien kanssa (kun kyseessä alaikäiset opiskelijat), puhelimitse tai kasvotusten.
- Jos kyseessä on uusiutunut, pitkään jatkunut tai vakava kiusaaminen, kerää taustoittavaa tietoa mahdollisimman monelta asiaan liittyvältä taholta (esim. vertaiset, muut opettajat).
- Varmista, että puhutaan oikeilla käsitteillä (esim. kiusaaminen vs. väkivalta tai seksuaalinen häirintä).
- Sovi tarvittavista tukitoimenpiteistä ja tilanteen seurannasta kaikille osapuolille. Varmista, että kiusattu saa tarvitsemansa tuen, on tyytyväinen sopimukseen ja hänen turvallisuuden tunteensa vahvistuu.
- Kannusta alaikäisten opiskelijoiden osallisten huoltajia olemaan yhteydessä lukioon, jos kiusaaminen jatkuu tai tilanne jollakin tavalla muuttuu.
- Kirjaa selvittämiskeskustelut. **Kirjaus tehdään aina, kun tilannetta selvitetään.**
- Selvittämisen yhteydessä kirjaa myös, miten kiusatun turvallisuus varmistetaan opiskelun aikana ja mitä tehdään, jos kiusaaminen jatkuu (kirjaamisesta lisää ks. luku 3.7).
- Muista mahdollisuus [sovittelualoitteen tekemiseen](#).

Arvioi yhdessä selvittämiseen osallistuneiden kanssa mahdolliset tukitoimenpiteet ja seuraukset kiusatulle ja kiusaajalle.

Tiedoksi: Rikos- ja riita-asioissa voidaan käyttää ulkopuolisia sovittelijoita (Helsingin sovittelutoiminta tai [Aseman lapset ry:n kouluttamat katusovittelijat](#)), jos osapuolet ovat tähän suostuvaisia. Voit konsultoida sovittelun mahdollisuutta (anonyymisti) Helsingin sovittelutoiminnasta.

Mahdollisia tukitoimenpiteitä kiusatulle:

- keskusteluapu ja tapaamiset kuraattorin/psykologin/terveydenhoitajan kanssa, tarvittaessa monialaisen asiantuntijaryhmän perustaminen
- sopiminen opintojen jatkamisen mahdollistavista järjestelyistä opiskelijan tarpeiden mukaisesti; suunnitelman laatiminen on opettajan vastuulla ja se laaditaan yhteistyössä opiskelijan kanssa
- keskusteluyhteyden ylläpito alaikäisen opiskelijan huoltajien kanssa; nuoren tukeminen ja tilanteen seuranta kotona
- opetuksen erityisjärjestelyt ja tuen tarpeiden arviointi
- oppilaitoksen ulkopuolinen hoitokontakti, jos sellainen jo on
- tehostetaan ryhmäytymistä, myös tarvittaessa opiskeluhuollon työntekijän tuella.

Mahdollisia tukitoimenpiteitä ja seuraamuksia kiusaajille:

- keskusteluapu ja tapaamiset kuraattorin/psykologin/terveydenhoitajan kanssa, tarvittaessa monialaisen asiantuntijaryhmän perustaminen
- keskusteluyhteyden ylläpito alaikäisen opiskelijan huoltajien kanssa; nuoren tukeminen ja tilanteen seuranta kotona
- opetuksen erityisjärjestelyt ja tuen tarpeiden arviointi
- koulun ulkopuolinen tukimuoto (esim. järjestöjen tarjoamat ryhmät, restoratiiviset menetelmät, ohjattu & kohdennettu harrastetoiminta)
- lastensuojeluilmoitus
- sovittelu (joko oman yksikön työntekijöiden tai Helsingin sovittelutoiminnan toimesta)
- keskustelu rehtorin kanssa seuraamuksista ja mahdollisista kurinpidollisista toimista
- rehtori päättää kurinpitotoimista ja opiskelijalle tarjotaan tueksi opiskeluhuollon palveluja.

3.6 Kiusaamistilanteen seuranta

Vastuuhenkilö vastaa seurantaprosessista. Seurantatapaaminen on sovittava välittömästi toimenpiteistä ja seuraamuksista sopimisen yhteydessä. Seurannan tulee jatkua niin pitkään, että osapuolet katsovat kiusaamisen päättyneen ja tilanteen käsitellyksi.

Vastuuhenkilö huolehtii eri toimijoiden välisen työnjaon selkeydestä sekä käsittelyn asianmukaisesta etenemisestä, kaikkien osallisten kuulemisesta ja eri osapuolien tiedottamisesta.

Jos seurantatapaamisessa todetaan, että kiusaamistilanne jatkuu sovitusta toimenpiteistä huolimatta, opiskeluhuollon työntekijä auttaa arvioon tekemisessä ja ehdottaa soveltuvia yhteistyökumppaneita, sekä tukee prosessin etene-

misessä. Tällöin vastuuhenkilö järjestää uuden monialaisen tapaamisen, jossa ovat mukana:

- osalliset opiskelijat
- alaikäisten osalta heidän huoltajansa
- asiaa käsitelleet opettajat
- opiskeluhuollon työntekijä
- mahdollisesti rehtori
- mahdollisesti ulkopuolinen sovittelija, esim. Helsingin kaupungin sovittelutoiminta TAI Aseman lasten katusovittelu
- KO-toiminta (Aseman lapset) TAI
- Ankkuri-toiminta.

3.7 Kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteiden kirjaaminen

Vastuuhenkilö huolehtii kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteiden selvittämisen kirjaamisesta. Kirjaaminen kuuluu tilanteen selvittämiseen ja seurantaan. Wilman **kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteiden selvittelylomakkeelle** kirjataan keskusteluissa sovitut seurantatapaamiset, toimenpiteet ja seuraukset sekä suunnitelmat tilanteen ratkaisemiseksi ja lopettamiseksi.

Tilanteen seurannan ja osallisten oikeusturvan kannalta on tärkeää, että sovitut toimenpiteet kirjataan, jotta niihin voidaan tarvittaessa palata myöhemmin.

Selvittelylomaketta käytetään silloin, kun tilanteen selvittämiseksi järjestetään selvittämiskeskustelut. Sovitut asiat kirjataan Wilmassa kiusatun ja kiusaajan tietoihin.

Lomake Wilmassa:

- 1) Mene opiskelijan sivulle.
- 2) Avaa muistiovälilehti.
- 3) Klikkaa lisää uusi.
- 4) Valitse oikea muistiolomake.

*Jos opiskelijalle perustetaan **tukitoimena** yksilökohtainen opiskeluhuollon monialainen asiantuntijaryhmä, kirjaukset tehdään Wilmassa olevaan opiskelu-huoltokertomukseen. **Kiusaamistilanteen selvittäminen on kuitenkin kirjattava myös lomakkeelle, johon kirjataan selvittelytapaamisissa sovitut asiat.***

4 Väkivalta

Kaikenlainen väkivalta on kiellettyä lukiossa. Väkivalta on fyysisen voiman, kontrollin tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön. Väkivalta voi johtaa fyysisen tai henkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen, perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen tai jopa kuolemaan. Väkivallanteot voivat olla fyysisiä, henkisiä tai seksuaalisia. Väkivallan ehkäisyssä on otettava huomioon myös väkivallalle altistuminen, eli tilanteet, joissa henkilö joutuu elämään väkivaltaisessa ympäristössä tai kokemaan lähisuhteissaan väkivallan pelkoa tai seurauksia.

Tutustu [kasvatuksen ja koulutuksen toimialan uhka- ja väkivaltatilanteiden toimintaohjeeseen](#).

4.1 Väkivaltatilanteisiin puuttuminen

Väkivaltatilanteisiin on puututtava heti.

Puutu väkivaltatilanteeseen

- Hanki työpari ja pysy rauhallisena ja riittävällä etäisyydellä henkilöstä.
- Turvaa itsesi ja muut ympärillä olevat henkilöt.
- Pyydä paikalle vartija tai soita poliisi 112.
- Soita tarvittaessa ambulanssi 112.
- Muistuta järjestyssäännöistä, kehoita rauhoittumaan tai poistumaan.
- Ilmoita rehtorille. Rehtori kutsuu tarvittaessa koolle kriisityöryhmän.

Väkivaltatilanteen rauhoituttua selvitä tilanne heti

- Selvitä työparin kanssa heti tapahtunut ja sitä edeltäneet tapahtumat. Kysy mitä tapahtui ja kuuntele kaikkia osapuolia, älä olet!
- Selvitä osalliset ja silminnäkijät. Kirjaa itsellesi nämä ylös, esimerkiksi omaan muistioon.
- Ota yhteys alaikäisen opiskelijan huoltajaan/huoltajiin ja konsultoi (anonyymisti) lastensuojelua tai [tee lastensuojeluilmoitus](#).
- Ilmoita tapahtuneesta osallisten ryhmänohjaajille ja varmista, että rehtori on tietoinen tapahtuneesta.

Selvitä jatkotoimenpiteet sekä seuraukset ja kirjaa tapahtumat

- Sovi osallisten kanssa erilliset tapaamiset, konsultoi tarvittaessa opiskeluhoitoa tai kutsu luvan saadessasi opiskeluhoito mukaan selvittelyyn.
- Rehtori arvioi ja määrää mahdolliset turvaamis- ja kurinpitotoimet ([kts. menettelytapaohje](#)).
- Arvioi tarvitseeko opetusryhmä tukea tilanteen vuoksi. Opiskeluhoito auttaa tarvittaessa.
- Kirjaa tilanteesta sovitut asiat Wilman kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteiden selvittelylomakkeelle (ks. luku 3.7).
- Jos väkivallan uhka on kohdistunut työntekijään, tee työsuojelupakkiin ilmoitus.

Selvitä osallisten jatkotuen tarve

- Ota yhteys opiskeluhoollon työntekijään (kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi tai lääkäri).
- Opiskeluhoollon työntekijät tukevat osallisia tai auttavat palveluohjauksessa.

Mahdollisia tukitoimia

- Yksilökohtainen opiskeluhoito
- Keskustelutuki (esim. terveydenhoito tai Mieppi)
- Ulkopuoliset tahot (sovittelutoiminta, kriisituki esim. Mieli ry, Maria Akatemia, Miessakit)
- Jos epäilet rikosta, konsultoi (anonymisti) poliisia (kts. 6.2. Rikoksen tunnusmerkistön täyttävä kiusaaminen) tai [tee rikosilmoitus](#).
- Muista mahdollisuus [sovittelualoitteen tekemiseen](#).

Sovi tarvittavat seurantatapaamiset

- Sovi seurantatapaaminen jo tilanteen selvittämisen aikana.
- Seuraa tilannetta osallisten kanssa uudelleen sovitun ajan kuluessa (tarkemmin seurannasta ks. luku 3.6).

4.2 Lähisuhde- ja perheväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jonka tekijä ja kohde ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa. Väkivalta voi kohdistua kumppaniin, lapseen tai lähisukulaiseen. Väkivalta voi olla fyysisen lisäksi henkistä, taloudellista tai seksuaalista. Lähisuhdeväkivalta koskettaa kaikkia yhteiskuntaluokasta, kulttuurista, iästä ja sukupuolesta riippumatta.

Lähisuhdeväkivaltaa voi olla haastava tunnistaa, mutta kohteeksi joutunut hyötyy asian sensitiivisestä käsittelystä. Jos epäilet opiskelijaan kohdistuvan lähisuhde- tai perheväkivaltaa, yritä ottaa huoli puheeksi opiskelijan kanssa ja ohjaa opiskeluhuollon palveluihin (ks. luku 3.2.1).

Tutustu tarvittaessa [Helsingin kaupungin lähisuhdeväkivallan ehkäisyn sivustoon](#). Sivustolla kerrotaan ilmiöstä ja laajasti lähisuhdeväkivallan parissa työskentelevästä palveluverkostosta.

Lähisuhdeväkivalta voi olla:

- **fyysistä väkivaltaa:** väkivallalla uhkaaminen, lyöminen, tukistaminen, läpsiminen, potkiminen, töniminen, kuristaminen ja terä- tai ampuma-aseen käyttö
- **henkistä väkivaltaa:** pelottelu, vähättely, nöyryyttäminen, nimittely, mitätöinti, eristäminen, kontrollointi ja sosiaalisen kanssakäymisen rajoittaminen
- **kunniaväkivaltaa:** perheen tai suvun piirissä tapahtuva kunniannormien puolustamiseen liittyvä ihmisoikeuksia rikkova väkivalta
- **hengellistä väkivaltaa:** henkinen väkivalta, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus
- **seksuaalista väkivaltaa ja hyväksikäyttöä:** raiskaus, sukupuoliyhteyteen tai seksuaalisen kanssakäymisen eri muotoihin pakottaminen ja inesti, tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen
- **taloudellista väkivaltaa:** rahan käytön kontrollointi, kiristäminen ja toisen rahojen ottaminen omaan käyttöön
- **digitaalista väkivaltaa:** jotakuta häiritään, kontrolloidaan, tarkkaillaan tai seurataan hyödyntäen teknologiaa, myös pyrkimystä rajoittaa toisen ihmisen teknologian käyttöä.

4.3 Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaista toimintaa, jolla pyritään suojaamaan tai palauttamaan perheen, suvun tai yhteisön mainetta. Toisin kuin usein oletetaan kunniaan liittyvä väkivalta ei ole sidonnaista tiettyyn uskoon tai kulttuuriin, vaan sitä esiintyy erilaisissa yhteisöissä. Väkivaltaisten tekojen syyksi riittää usein pelkkä epäily, että henkilö ei aio noudattaa yhteisön asettamia sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyviä käyttäytymissääntöjä, joita perhe ja/tai yhteisö odottaa hänen noudattavan.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa ilmenee yleensä yhteisöissä, joissa kunnialla on korostunut ja sukupuolittunut merkitys. Nämä yhteisöt rakentuvat yleensä patriarkaalisten ja epätasa-arvoisten roolien varaan. Niissä perheen ja miehen kunnia on sidottu perheen naisten siveelliseen käytökseen. Se ei silti kohdistu pelkästään naisiin, vaan sen kohteeksi voivat joutua esim. seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt tai joskus myös miehet. Väkivallan tekijät ovat useammin miehiä, mutta myös naiset voivat olla tekijöitä.

Kunniaan liittyvä väkivalta on yksi lähisuhdeväkivallan muoto ja se voi ilmetä väkivallan kaikissa muodoissa; henkisenä, fyysisenä, seksuaalisena, digitaalisena, taloudellisena, poliittisena ja/tai uskonnollisena (ks. edellä väkivallan muotojen tarkempi kuvaus). Tavallisimmin kunnia väkivalta ilmenee eriaistisena sosiaalisena kontrollina, painostamisena tai rajoittamisena. Erityisiä kunniaan liittyviä väkivallan muotoja ovat mm. pakkoavioliitot, naisten ja tyttöjen sukuelinten silpominen ja kunniamurhat. (Opas ammattilaisille kunniaan liittyvän väkivallan tekijöiden kohtaamiseen, Setlementti 2022.)

Kunniaan liittyvä väkivalta on laaja ja monimutkainen ilmiö, josta opetushenkilöstön ja muun henkilökunnan on hyvä olla tietoinen. Kuitenkin opiskeluhoollon ammattilaiset tukevat opetushenkilöstöä ja muuta henkilökuntaa osaamisellaan asian puheeksi ottamisessa tai siihen puuttumisessa.

Lue lisää kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta ammattilaisille suunnatuista oppaista:

[Kunnian ja häpeän ristipaineessa](#)

Opas ammattilaisille kunniaan liittyvän väkivallan tekijöiden kohtaamiseen.

[PRO YOUTH -käsikirja](#)

Kunniaan liittyvän väkivallan kohteena olevien henkilöiden tukeminen: käytännön työkaluja sosiaalityön, nuorisotyön ja opetusalan ammattilaisille.

[Sopu-työ](#) auttaa kunniaan liittyvissä kriiseissä ja konfliktitilanteissa.

[Kunniaan liittyvä väkivalta, THL.](#)

[Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumisen opiskeluhoolltopalveluissa, THL.](#)

4.4 Väkivaltaistuneet asenteet ja radikalisoituminen

Väkivaltaistuneet asenteet ovat asenteita, jotka sisältävät vihaa, ulossulkemista ja hierarkioiden rakentamista ihmisten välille. Ne hyväksyvät fyysisen tai henkisen väkivallan käytön tavoitteiden edistämiseksi ja/tai vihan kohteena olevaa/olevia kohtaan. Asteet ilmenevät kielenkäytössä, non-verbaalisessa viestinnässä ja käytöksessä. Merkkejä tällaisista asenteista voivat olla esimerkiksi jyrkkenevät mielipiteet, jotka ovat perusoikeuksien vastaisia sekä voimakas kiinnostus aiheisiin tai ajatusmaailmaan, jotka loukkaavat tai vaarantavat muita. Väkivaltaistuneiden asenteiden tunnistaminen auttaa huomaamaan sekä ekstremismiin kytkeytyviä ajatusmalleja että rasismia ja sukupuolittunutta asenteellisuutta.

Radikalisoituminen on prosessi, jonka myötä yksilöt päätyvät käyttämään väkivaltaa tai uhkaavat sillä, kannustavat siihen tai oikeuttavat sen aatemaailmalla perustellen. Väkivaltaisesti radikalisoitunut henkilö ei välttämättä itse käytä väkivaltaa, vaan toiminta voi olla myös esimerkiksi muiden toimintaan rekrytointia. Radikalisoitumisen taustalla on aina useita syitä, eikä radikalisoituneilla henkilöillä ole yhtä profiilia.

Lue lisää [Huolena radikalisoituminen -oppaasta](#) tai THL:n sivuilta ”[radikalisoituminen ja ekstremismi](#)”. THL:n sivuilta löytyy myös [RATTI-tukityökalu radikalisoitumiseen liittyvän tuen tarpeen arviointiin](#).

5 Lukiot ovat päihhteettömiä

Lukiot ovat päihhteettömiä toimintaympäristöjä. Lukioden järjestyssääntöjen mukaan päihhteiden hallussapito, käyttö ja päihhteiden vaikutuksen alaisena esiintyminen oppilaitoksen alueella ja oppilaitoksen järjestämissä tilaisuuksissa ja oppilaitosta edustaessa on kiellettyä.

Päihdtilanteisiin puuttuminen on koko henkilöstön vastuulla, mutta tilanteissa, joissa opiskelijalla on hallussaan kiellettyjä esineitä tai aineita, ainoastaan opettajalla tai rehtorilla on oikeus ottaa haltuunsa kyseinen esine tai aine. Muulla henkilökunnalla ei ole vastaavaa oikeutta. Tilanteisiin puuttuminen ja niiden selvittäminen edellyttää yhteistyötä opetushenkilökunnan ja opiskeluhuollon henkilökunnan välillä. Päihhteet ovat päihdyttäviä aineita kuten alkoholia, huumeita, lääkkeitä sekä nikotiini- ja tupakkatuotteita.

Lukiolaki, §40 oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen, ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

5.1 Ehkäisevä päihdetyö

Opiskelijan opiskelukyvyn ja päihhteettömän elämäntavan tukeminen on osa lukion yhteistä hyvinvointityötä ja osa lukion opetussuunnitelmaa. Lisäksi työllä pyritään vähentämään päihdehaittoja ja päihhteiden ongelmakäyttöä. Erityisesti opintojen alkaminen ja päättyminen, sekä lomien alkaminen ja päättyminen ja yleiset juhlapäivät ovat niitä kohtia, joihin kannattaa ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta varautua hyvin jo ennalta. Myös opiskelijoiden kasvaneet poissaolot saatavat kertoa jotain opiskelijoiden päihhteidenkäytöstä.

Lukiokohtaista tietoa päihhteisiin liittyvistä ilmiöistä saadaan havainnoimalla, opiskeluhuollon asiakastyön ja Kouluterveyskyselyn kautta. Ennaltaehkäisyyn ja Ilmiöihin puuttumisen keinoja pohditaan yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä moniammatillisesti sekä koko oppilaitoksen henkilöstön kanssa.

Ehkäisevä päihdetyö kuvataan lukion toimintasuunnitelmassa osana jatkuvaa hyvinvointityötä. Apuna voidaan käyttää ehkäisevän päihdetyön muistilistaa [Muistilista](#) ja hyvinvoinnin vuosikelloa. Sitä voi muokata vapaasti oman lukion tarpeisiin sopivaksi osana ehkäisevän päihdetyön suunnittelutyötä (esim. Valtakunnallinen ehkäisevän päihdetyön viikko 45). Yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä tekee yhteistyötä muiden tahojen kanssa osana ehkäisevää päihdetyötä (esimerkiksi EHYT ry).

Lisämateriaalia:

[Ehkäisevä päihdetyö yhteisöllisessä opiskeluhuollossa \(Opetushallitus\)](#)

[Ehyt ry:n materiaali puheeksi ottaminen nuorisotyössä on sovellettavissa myös oppilaitoksissa.](#)

Jos huoli herää opiskelijasta

Jos huoli herää opiskelijan päihteiden käytöstä, ota huoli puheeksi opiskelijan kanssa. Ota yhteys opiskeluhuollon työntekijään (ks. luku 3.2.1).

Opiskeluhuollon työntekijä auttaa opiskelijan tuen arvioinnissa ja osaa kertoa, miten toimia.

Ohjeita huolen puheeksi ottamiseen opiskelijan kanssa:

- 1) Kerro, että olet huolissasi ja mistä olet huolissasi ja että haluat auttaa. Kuuntele.
- 2) Kerro, että huolen vuoksi ja auttaaksesi paremmin otat myös päihteiden käytön ja rahapelaamisen puheeksi.
- 3) Kartoita keskustelemalla käytön useutta ja määriä sekä nuoren voimavaroja (ystävät, vanhempien ja läheisten tuki, harrastukset, opiskelumotivaatio, itsetunto, mieliala, tiedot ja asenteet).
- 4) Keskustelkaa siitä, mitä hyvää nuoren elämässä on tilanteesta huolimatta, ja tarjoa esiin nouseviin huoliin tukea.
- 5) Ohjaa opiskeluhuoltopalveluihin esim. opiskeluterveydenhuollon mielenterveys- ja päihdetyön sairaanhoitajalle, terveydenhoitajalle tai kuraattorille.

5.2 Puuttuminen akuutissa päihdetilanteessa

Lukion henkilökunnalla on velvollisuus puuttua, jos epäilevät tai kohtaavat opiskelun aikana päihtyneen opiskelijan.

Puutu tilanteeseen

- Jos epäilet opiskelijan olevan päihtynyt opiskelun aikana, ota mahdollinen päihteiden käyttö puheeksi välittömästi. Perusteena epäilylle voi olla opiskelijan käyttäytyminen tai turvallisuuden vaarantuminen.
- Hanki itsellesi työpari toisesta henkilökuntaan kuuluvasta. Toinen henkilökuntaan kuuluva on velvollinen auttamaan tilanteessa.
- Ohjaa opiskelija rauhallisesti erilliseen tilaan työparin kanssa. Keskustelkaa opiskelijan kanssa opiskelijan käytöksestä ja tehdyistä havainnoista olemuksessa.
- Selvittäkää, mitä päihteitä opiskelija on mahdollisesti nauttinut. Käykää keskustelua kuunnellen ja arvostavasti, avoimesti, rauhallisesti ja syyllistämättä. Osoittakaa puheellanne välittämistä ja kertokaa, että olette huolissanne. Tarvittaessa konsultoikaa opiskeluhuoltoa.
- Jos opiskelija on vahvasti päihtynyt, voi hän tarvita välitöntä valvontaa ja seurantaa. Ohjatkaa hänet silloin päivystyksen kautta hoitoon. Soittakaa tällaisessa tilanteessa yleiseen hätänumeroon 112.

Selvitä tilanne

- Jos opiskelija on päihtynyt, kertokaa miksi opiskelija ei voi jatkaa päihtyneenä päiväänsä oppilaitoksessa. Vedotkaa asiassa oppilaitoksen järjestyssääntöihin. Todetkaa, että opiskelija ei ole opiskelukykyinen.
- Ilmoittakaa asiasta viipymättä rehtorille. Hän päättää, voiko opiskelija jatkaa opiskelua kyseisenä päivänä ja seuraavina kolmena päivänä. Rehtori voi evätä turvaamistoimenpiteenä opiskelijan osallistumisen opetukseen enintään kolmen päivän ajaksi. Varmistakaa täysi-ikäisen opiskelijan turvallinen poistuminen koulusta.
- Jos opiskelija on alaikäinen, ota yhteys huoltajaan välittömästi ja kutsu paikalle. Työpari tekee tilanteesta lastensuojeluilmoituksen, ja siitä kerrotaan huoltajalle. Lastensuojelu-ilmoituksen tekemiseen voi pyytää apua opiskeluhuollosta. *Tarkista opiskelijan kotipaikkakunta, jotta ilmoitus menee oikeaan paikkaan ja tuen piiriin pääseminen on sujuvaa.* Sovi huoltajan kanssa tuleeko huoltaja hakemaan vai lähteekö opiskelija huoltajan luvalla kotiin.
- Jos huoltajaa ei saada kiinni, ota yhteys lastensuojelun päivystykseen tai sosiaali- ja kriisi-päivystykseen. Huomioi opiskelijan kotipaikkakunta. Pyydä tarvittaessa apua opiskelu-huollon ammattilaiselta.

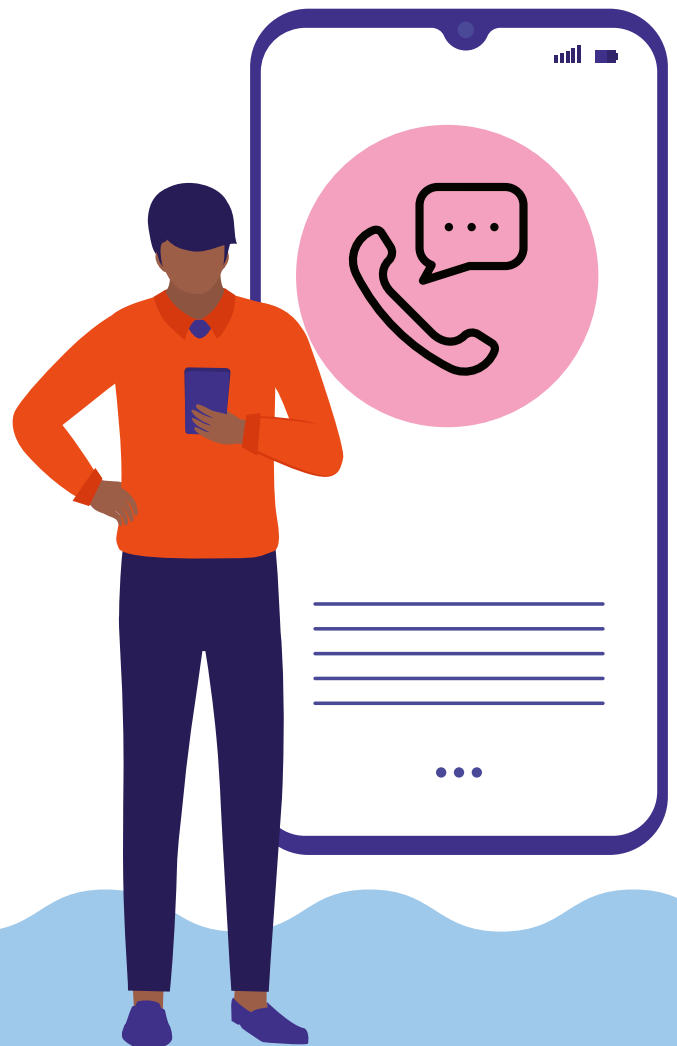
Selvitä jatkotoimenpiteet sekä seuraukset ja kirjaa tapahtumat

- Työpari dokumentoi tapahtumat omiin muistiinpanoihin (esim. vihko, word tms.) kirjallisesti ja toimittaa tiedot rehtorille asian jatkoselvittelyä varten.
- Sopikaa opiskelijan kanssa jatkotapaaminen jatkoselvittelyä varten. Mikäli opiskelijan päihtymys estää ajankohdan sopimisen, sovitaan se mahdollisimman pian tapahtuneesta.
- Tilanteen jatkoselvittelyyn osallistuvat opiskelija, alaikäisen opiskelijan huoltaja, rehtori, työpari/opettaja sekä opiskelijan suostumuksella kuraattori/terveydenhoitaja, muu opiskelijan toivoma aikuinen.
- Jatkoselvittelyssä käydään läpi tapahtunut ja sovitaan mahdollinen jatkotuki (ohjaus kaupungin päihdehoitoon, opiskeluhuollon monialaisen asiantuntijaryhmän perustaminen) ja seurannan toimenpiteet. Alaikäisen opiskelijan kohdalla tarvitaan aina huoltajan suostumus.
- Jos tilanne vaatii turvaamis- tai/ja kurinpitotoimenpiteitä, ilmoittaa rehtori niistä opiskelijalle jatkoselvittelytapaamisen yhteydessä ja ne kirjataan toimenpiteisiin liittyvien ohjeiden mukaisesti.

*Jos opiskelijalle perustetaan **tukitoimena** yksilökohtainen opiskeluhuollon monialainen asiantuntijaryhmä, kirjaukset tehdään **Wilmassa olevaan opiskeluhoitokertomukseen**.*

Ota yhteys poliisiin 112 aina seuraavissa tilanteissa:

- Opiskelija on vahvasti päihtynyt, käyttäytyy uhkaavasti.
- Opiskelijan päihtymys vaarantaa hänen itsensä tai muiden turvallisuuden.
- Opiskelija uhkaa lähteä ajamaan moottoriajoneuvolla.
- Opiskelijalla on hallussaan huumeita, käyttää niitä oppilaitoksen alueella.
- Opiskelija myy huumeita oppilaitoksen alueella.
- Opiskelija kieltäytyy poistumasta oppilaitoksen alueelta.

6 Toimintaohjeet eri tilanteisiin

6.1 Toimintaohjeet akuuttitilanteessa

Toimintaohjeet akuuttitilanteessa

Päihtynyt opiskelija – puutu näin:

1. Hanki työpari.
2. Ohjaa opiskelija rauhalliseen tilaan.
3. Selvitä tilanne keskustelemalla.
4. Arvioi vointi: tarvitseeko 112?
5. Ilmoita rehtorille ja ryhmänohjaajalle.
6. Konsultoi opiskeluhoitoa.
7. Varmista yli 18-vuotiaan opiskelijan turvallinen poistuminen.
8. Ota yhteys alaikäisen opiskelijan huoltajaan ja tee lastensuojeluilmoitus.
9. Sovi jatkotoimenpiteet työparin ja rehtorin kanssa.

Helsinki Hätätilanteissa soita aina 112!

Toimintaohjeet akuuttitilanteessa

Kiusaamis- tai häirintätilanne – puutu näin:

1. Pysäytä ja selvitä tilanne; kysy mitä tapahtui.
2. Kuule osallisia yksitellen.
3. Ilmoita rehtorille ja ryhmänohjaajalle.
4. Konsultoi opiskeluhoitoa.
5. Ota yhteys alaikäisten osallisten huoltajiin.
6. Arvioi tarvitseeko tilanne lisäselvittelyä ja sovi selvittämiskeskusteluista.

Helsinki Hätätilanteissa soita aina 112!

Toimintaohjeet akuuttitilanteessa

Väkivaltatilanne – puutu näin:

1. Hanki työpari ja pysy rauhallisena.
2. Turvaa itsesi ja muut ympärillä olevat.
3. Pyydä paikalle vartija tai soita poliisi 112.
4. Soita tarvittaessa ambulanssi 112.
5. Ilmoita rehtorille.
6. Ota yhteys alaikäisten osallisten huoltajiin.
7. Konsultoi lastensuojelua.
8. Tilanteen jälkeen selvitä tapahtunut ja sovi jatkotoimenpiteet.

Helsinki Hätätilanteissa soita aina 112!

Toimintaohjeet akuuttitilanteessa

Kiusaamis- tai häirintätilanne – puutu näin:

1. Pysäytä ja selvitä tilanne; kysy mitä tapahtui.
2. Kuule osallisia yksitellen.
3. Ilmoita rehtorille ja ryhmänohjaajalle.
4. Konsultoi opiskeluhuoltoa.
5. Ota yhteys alaikäisten osallisten huoltajiin.
6. Arvioi tarvitseeko tilanne lisäselvittelyä ja sovi selvittämiskeskusteluista.

Lukiokoulutus

Kiusaaminen ja häirintä – puuttuminen ja selvittäminen

Vastuullasi on puuttua kaikkeen havaittuun ja tietoon tulleeeseen kiusaamiseen ja häirintään.

Puutu ja kartoita tilanne

- Jos olet saanut tietää kiusaamisesta tai häirinnästä, tehtäväsi on kartoittaa tilanne. Tarvittaessa pyydä mukaan muita henkilökunnan jäseniä.
- Tee kartoitus rauhallisessa tilassa ja kuule osallisia yksitellen. Selvitä, mitä on tapahtunut.
- Ilmoita tapahtuneesta rehtorille.
- Ilmoita tapahtuneesta ryhmänohjaajalle, sovi toimintatavoista ja työnjaosta.
- Konsultoi opiskeluhuoltoa tuen ja toimenpiteiden arvioinnissa.
- Ota yhteys alaikäisten opiskelijoiden huoltajiin (kiusattu/kiusaaja).

Valitkaa vastuuhenkilö

Vastuuhenkilö

- vastaa selvittämismenettelyistä
- kutsuu tapaamisiin tilanteen kannalta keskeiset henkilöt
- huolehtii sopimusten, seuraamusten ja tapaamisten kirjaamisesta
- huolehtii asianosaisten tiedottamisesta
- ottaa yhteyden tarvittaviin viranomaisiin.

Järjestä selvittämiskeskustelut

- Järjestä selvittämiskeskustelut kiusatun, kiusaajien ja muiden keskeisten toimijoiden kesken.
- Konsultoi opiskeluhuoltoa ja sovi tarvittaessa yhteistyöstä.
- Toimi kiusatun näkökulma ja toiveet edellä.
- Varmista, että kaikilla osapuolilla on turvallinen olo ja mahdollisuus ilmaista näkemyksensä.
- Keskustele tapahtumista ja niiden vaikutuksista erityisesti kiusatun elämään.
- Keskustele sekä kiusatun että kiusaajien huoltajien kanssa (alaikäiset opiskelijat), puhelimitse tai kasvotusten.
- Sovi tarvittavista tukitoimenpiteistä ja tilanteen seurannasta kaikille osapuolille.
- Varmista, että kiusattu saa tarvitsemansa tuen, on tyytyväinen sopimukseen ja hänen turvallisuuden tunteensa vahvistuu.
- Kirjaa keskustelut Wilman kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteiden selvittelylomakkeelle.
- Kannusta alaikäisten osallisten huoltajia olemaan yhteydessä lukioon, jos kiusaaminen jatkuu tai tilanne jollakin tavalla muuttuu.

Sovi seurantatapaaminen

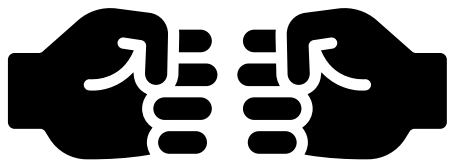
- Nimetty vastuuhenkilö vastaa tilanteen seurannasta.
- Sovi seurantatapaamiset.
- Seurannan tulee jatkua niin pitkään, että osapuolet katsovat kiusaamisen päättyneen ja kiusaamisen lopullisesti käsitellyksi.

Mahdolliset jatkotoimenpiteet

- Jos seurantatapaamisessa todetaan, että tilanne jatkuu sovitusta toimenpiteistä huolimatta, voi olla tarpeellista kutsua ulkopuolinen ja puolueeton konfliktien selvittämisen ammattilainen.

Vastuuhenkilö sopii tapaamisen, johon kutsutaan:

- osalliset opiskelijat
- heidän huoltajansa (alaikäiset)
- asiaa käsitelleet opettajat
- opiskeluhuollon työntekijä
- rehtori
- mahdollisesti ulkopuolinen sovittelija, esim. Helsingin kaupungin sovittelutoiminta TAI Aseman lasten katusovittelu
- Ankkuri-toiminta TAI Aseman lasten KO.

Toimintaohjeet akuuttitilanteessa

Väkivaltatilanne – puutu näin:

1. Hanki työpari ja pysy rauhallisena.
2. Turvaa itsesi ja muut ympärillä olevat.
3. Pyydä paikalle vartija tai soita poliisi 112.
4. Soita tarvittaessa ambulanssi 112.
5. Ilmoita rehtorille.
6. Ota yhteys alaikäisten osallisten huoltajiin.
7. Konsultoi lastensuojelua.
8. Tilanteen jälkeen selvitä tapahtunut ja sovi jatkotoimenpiteet.

Lukiokoulutus

Väkivaltatilanne lukiossa – puuttuminen ja tilanteen purku

Puutu väkivaltatilanteeseen

- Hanki työpari ja pysy rauhallisena ja riittävällä etäisyydellä henkilöstä.
- Turvaa itsesi ja muut ympärillä olevat henkilöt.
- Pyydä paikalle vartija tai soita poliisi 112.
- Soita tarvittaessa ambulanssi 112.
- Muistuta järjestyssäännöistä, kehoita rauhoittumaan tai poistumaan.
- Ilmoita rehtorille. Tarvittaessa rehtori kutsuu koolle kriisiryhmän.

Väkivaltatilanteen rauhoituttua selvitä tilanne

- Selvitä työparin kanssa heti tapahtunut ja sitä edeltäneet tapahtumat. Kysy mitä tapahtui ja kuuntele kaikkia osapuolia, älä olet!
- Selvitä osalliset ja silminnäkijät. Kirjaa itsellesi nämä ylös, esimerkiksi omaan muistioon.
- Ota yhteys alaikäisten osallisten huoltajiin ja konsultoi (anonyymisti) lastensuojelua.
- Ilmoita tapahtuneesta osallisten ryhmä-ohjaajille ja varmista, että rehtori on tietoinen tapahtuneesta.

Selvitä jatkotoimenpiteet sekä seuraukset ja kirjaa tapahtumat

- Sovi osallisten kanssa erilliset tapaamiset, konsultoi tarvittaessa opiskeluhooltoja tai kutsu luvan saadessasi opiskeluhoolto mukaan selvittelyyn.
- Rehtori arvioi ja määrää mahdolliset turvaamis- ja kurinpitotoimenpiteet.
- Arvioi tarvitseeko opetusryhmä tukea tilanteen vuoksi. Opiskeluhoolto auttaa tarvittaessa.
- Kirjaa tilanteesta sovitut asiat Wilman kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteiden selvittelylomakkeelle.
- Jos väkivallan uhka on kohdistunut työntekijään, tee työsuojelupakkiin ilmoitus.

Sovi tarvittavat seurantatapaamiset

- Sovi seurantatapaaminen jo tilanteen selvittämisen aikana.
- Seuraa tilannetta osallisten kanssa uudelleen sovitun ajan kuluessa.

Toimintaohjeet akuuttitilanteessa

Päihtynyt opiskelija – puutu näin:

1. Hanki työpari.
2. Ohjaa opiskelija rauhalliseen tilaan.
3. Selvitä tilanne keskustelemalla.
4. Arvioi vointi: tarvitseeko 112?
5. Ilmoita rehtorille ja ryhmänohjaajalle.
6. Konsultoi opiskeluhuoltoa.
7. Varmista yli 18-vuotiaan opiskelijan turvallinen poistuminen.
8. Ota yhteys alaikäisen opiskelijan huoltajaan ja tee lastensuojeluilmoitus.
9. Sovi jatkotoimenpiteet työparin ja rehtorin kanssa.

Päihtynyt opiskelija – puuttuminen ja selvittäminen

Jos epäilet tai havaitset opiskelijan olevan päihtynyt, tai joku (opiskelija, siivooja jne.) tulee kertomaan epäilystään/havainnostaan, puutu ja selvitä heti!

Hanki työpari

Toinen henkilökuntaan kuuluva on velvollinen auttamaan tilanteessa.

Keskeytä päihtyneen opiskelijan koulupäivä

- Ilmoita rehtorille ja ryhmänohjaajalle.
- Rehtori päättää, voiko opiskelija jatkaa opiskelua kyseisenä päivänä.
- Ota yhteys alaikäisen opiskelijan huoltajaan. Sovi huoltajan kanssa, tuleeeko huoltaja hakemaan vai lähteekö opiskelija huoltajan luvalla kotiin.
- Tee alaikäisestä opiskelijasta lastensuojelu-ilmoitus.
- Varmista täysi-ikäisen opiskelijan turvallinen poistuminen oppilaitoksesta.

Jatkotapaamisessa

- Rehtori käy läpi tapahtuneen tilanteen ja kysyy opiskelijan päihteidenkäytöstä.
- Rehtori ilmoittaa turvaamistoimenpiteistä ja kurinpitotoimista.
- Keskustelkaa opiskelijalle tarjottavasta tuesta ja mahdollisesta hoitoonohjauksesta.

Ohjaa opiskelija rauhalliseen tilaan

- Selvitä tilanne keskustelemalla.
- Tee tilannearvio. Konsultoi tarvittaessa opiskeluhuoltoa.
- Kerro opiskelijalle päihde-epäilystä.
- Selvitä mistä poikkeava käytös johtuu.
- Kysy onko käyttänyt päihteitä, jos on, niin mitä.
- Arvioi opiskelijan vointi: tarvitseeko soittaa 112?
- Muistuta oppilaitoksen päihteettömyydestä ja viittaa järjestyssääntöihin.

Jatkotoimenpiteet

- Kirjaa omiin muistiinpanoihin työparin kanssa kaikki tapahtunut heti väliintulon jälkeen.
- Toimita tiedot rehtorille ja sopikaa jatko-tapaaminen.
- Tapaamiseen kutsutaan: opiskelija, alaikäisen opiskelijan huoltaja, opettaja, tarvittaessa opiskeluhuollon edustaja, muu opiskelijan toivoma aikuinen.
- Sovi yhteistyöstä opiskeluhuollon kanssa.
- Rehtori voi evätä opiskelijan osallistumisen opetukseen enintään kolmen työpäivän ajaksi.

6.2 Rikos- ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen kiusaamistilanteissa

Kiireellisessä hätätilanteessa on jokaisella velvollisuus auttaa. Jos henki, terveys, omaisuus tai ympäristö on uhattuna, tulee tarvittaessa soittaa hätänumeroon 112.

Kiusaamista ei ole Suomessa kriminalisoitu omana tekonaan, mutta kiusaaminen voi täyttää vakavimmillaan rikoksen tunnusmerkistön. Vaikka kiusaamista ei erikseen terminä olekaan rikoslaissa, niin siinä käytetyt keinot voivat täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Näitä ovat esimerkiksi pahoinpitely, vapaudenriisto, kunnianloukkaus, varastaminen, tavaroiden vahingoittaminen tai hävittäminen, pakottaminen uhrille nöyryyttäviin tai vahingollisiin tekoihin, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, identiteettirikos ja laiton uhkaus. Rikokseen voi syyllistyä myös avustamalla sen toteutumista, yllyttämällä tai rikoskumppanina.

Jos oppilaitoksen tietoon tulee alaikäiseen opiskelijaan kohdistuva kiusaaminen, joka saattaisi täyttää rikoksen tunnusmerkistön, oppilaitoksen kannattaa alaikäisen osalla olla ensin yhteydessä opiskelijan huoltajaan ja tarvittaessa tämän jälkeen poliisiin. Oppilaitos voi konsultoida poliisia rikosilmoituksen tekemiseen liittyen. **Vakavissa väkivaltaa sisältävissä tilanteissa tulee ottaa välittömästi yhteyttä poliisiin.**

Rikosilmoituksen tekeminen

Opetushenkilöstöön kuuluvalla on salassapidon estämättä velvollisuus tehdä ilmoitus sekä poliisille että lastensuojeluun, jos on tehtävässään saanut tiedon, jonka perusteella on syytä epäillä lapsen kohdistuvaa seksuaalirikosta tai tiettyä henkeen tai terveyteen kohdistuvia rikoksia. Opiskeluhuollon henkilöstö tukee tarvittaessa.

Ilmoitusvelvollisuuden alaisista seksuaalirikoksista on säädetty rikoslain 20 luvussa. Tietyillä henkeen ja terveyteen kohdistuvilla rikoksilla tarkoitetaan rikoslain 21 luvussa rikoksena

rangaistavaksi säädettyjä tekoja, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Ilmoitusvelvollisuuden alainen rikos on esimerkiksi pahoinpitely, josta voi rangaistuksena seurata sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Rikoksesta epäilyn iällä ei ilmoitusvelvollisuuden suhteen ole merkitystä. Myös alle 15-vuotiaan nuoren tekemistä, ilmoitusvelvollisuuden alaisista rikollisista teoista tulee ilmoittaa poliisille. Vaikka rikoksesta epäilty ei olisi rikosoikeudellisessa vastuussa teostaan (alle 15-vuotias) tämä ei poista mahdollista korvausvelvollisuutta asiassa.

Henkilöstöön kuuluvalla on salassapidon estämättä oikeus ilmoittaa poliisille, jos on tehtävässään saanut tietoja, joiden perusteella on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. On tärkeää, että tilanteesta tiedotetaan myös huoltajaa, ellei ole syytä epäillä uhkan aiheuttajan olevan huoltaja.

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Tärkeää on huomioida, että vaikka ilmoitusvelvollisuus poliisille koskee vain tietynlaisia rikoksia, niin henkilöstöä koskee lastensuojeluilmoitusvelvollisuus, joka on huomattavasti laajempi.

Lastensuojeluilmoitus pitää tehdä viipymättä aina, kun havaitsee lapsen hoidossa ja huolenpidossa laiminlyöntejä, kun olosuhteet ovat lapsen kehitystä vaarantavat tai kun lapsen käyttäytyminen huolestuttaa. Näin on esimerkiksi silloin, kun alle 18-vuotias opiskelija laiminlyö koulunkäynnin, kantaa ikätasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta, tai kun alle 18-vuotias opiskelija tekee rikoksia, käyttää päihteitä tai hänellä on mielenterveysongelmia tai itsetuhoisuutta. **Ilmoitusvelvollisuus on ammattilaisella, jolla huoli herää.** Opiskeluhuollon henkilöstö tukee tarvittaessa.

Tee lastensuojeluilmoitus aina, kun sinulla herää huoli lapsen kasvuympäristöstä tai kokonaistilanteesta. Lastensuojeluilmoitukseen tulee kirjata kaikki asiat, joista huoli herää. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä Maisan kautta tai puhelimitse opiskelijan kotikunnan käytänteiden mukaisesti. Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä viipymättä, mikäli arvelet lapsen olevan akuutissa vaarassa. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä niin kiusatusta kuin kiusaajastakin huolen herätessä.

Sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto alaikäisen opiskelijan tuen tarpeen arvioimiseksi

Mikäli alaikäisen opiskelijan huoltajan kanssa on jaettu huoli alaikäisen opiskelijan tilanteesta, voidaan tehdä sosiaalihuoltolain 35 § mukainen yhteydenotto tuen tarpeen arvioimiseksi Maisassa tai puhelimitse opiskelijan kotikunnan käytänteiden mukaisesti. Yhteydenotossa kerrotaan huoltajien kanssa yhteisymmärryksessä syntynyt käsitys alaikäisen opiskelijan ja perheen tuen tarpeista ja tilanteesta. Kyseessä voi olla esimerkiksi tilanne, jossa vanhempi tarvitsee apua nuoren kasvatuksessa ja opintojen tukemisessa.

6.3 Nettikiusaaminen: toimintaohjeet henkilökunnalle ja opiskelijalle

Toimintaohjeet nettikiusaamistilanteissa

Nettikiusaamistilanteet tulee selvittää, kuten muutkin kiusaamistilanteet, mutta nettikiusaamiseen liittyy tiettyjä erityispiirteitä, joita on syytä huomioida, kun tukee uhriksi joutunutta opiskelijaa.

Nettikiusaamistilanteisiin tulee puuttua nopeasti, koska viestit, videot ja muut sisällöt leviävät nopeasti netissä. Alla toimintaohjeita opiskelijalle ja henkilöstölle nettikiusaamisen ilmetessä.

Toimintaohjeita opiskelijalle:

- Pyydä viestien, videoiden tai muun sisällön lähettäjää lopettamaan. Kerro, että et halua vastaanottaa kyseistä sisältöä. Älä vastaa enää kieltämisen jälkeen.
- Estä ja ilmianna. Useimmissa sovelluksissa voit estää / blokata kiusaajan viestit ja ilmiantaa kiusaajan sivuston ylläpitäjälle.
- Ota viestit talteen (kuvakaappaus). Tallenna epäasiallinen sisältö, jotta voit käyttää niitä tarvittaessa todisteena kiusaamisen selvittelyssä tai, jos päädyt tekemään rikosilmoituksen. Laita myös ylös mahdolliset nimimerkit, sähköpostiosoitteet ja kaikki muu sellainen tieto, josta voi olla myöhemmin hyötyä kiusaamisen selvittelyssä.
- Jos huomaat, että kohtaamasi tilanteet herättävät epämukavia tunteita, älä jää yksin, vaan hae apua tilanteen selvittelyyn.
- Jos tilanteessa ilmenee arkaluontoisia tai seksuaalisia kuvia alaikäisestä, niistä kannattaa ilmoittaa [Poliisin Nettivinkki-palveluun](#), joka auttaa laittoman kuvamateriaalin poistamisesta verkosta. Lisäksi löydät täältä: [Poliisin ohjeet lapsille ja nuorille netissä](#).
- Kerro kohtaamastasi luotettavalle henkilölle (esim. opiskeluhuolto), jotta saat tarvittavan tuen ja että asia voidaan selvittää. Oppilaitoksella on velvollisuus puuttua ja selvittää tilanne.
- Liity vain niihin ryhmäkeskusteluihin, joihin itse haluat osallistua. Jos joku liittää sinut ryhmään, johon et halua kuulua, poistu ryhmästä ja muuta sovelluksen yksityisyysasetuksia (kts. sovelluskohtaiset asetukset tietosuojan osalta).
- Pidä sosiaalisen median tilit yksityisinä. Halutessasi voit piilottaa tilin myös hakutoiminnalta.

Toimintaohjeita henkilökunnalle:

- Tue kiusattua. Älä syyllistä vaan kiitä, että hän kertoi asiasta sinulle.
- Käy läpi kohta kohdalta opiskelijan kanssa opiskelijalle suunnatut ohjeet.
- Lähde selvittämään kiusaamistapausta luvun 3 mukaisesti.
- Jos toiminta on palvelun sääntöjen vastaista, ota yhteys tai ohjaa ja tue opiskelijaa ottamaan yhteyttä ylläpitoon.
- Jos epäilet, että toiminta on laitonta, ota yhteys poliisiin.
- Pohdi oman työyhteisösi kanssa, mitkä ovat työnantajan hyväksymät kanavat, joiden kautta voit viestiä opiskelijoille (ei esim. Whatsapp).
- Jos kyseessä on esim. tietojen kalastelu, niin kerro opiskelijalle, että Traficomın Kyber-turvallisuuskeskukseen voi olla yhteydessä ja ilmoittaa tietojen kalastelusta.

Someryhmistä ja yhteisistä pelisäännöistä tulisi keskustella opiskelijoiden kanssa säännöllisesti. Joskus kuitenkin voi olla sellainen tilanne, että yhtä opiskelijaa kiusataan anonyymisti verkossa, ja sitä tapahtuu opiskeluajalla. Kiusaamisessa voi olla mukana lukuisia oppilaitoksen opiskelijoita joko sivustaseuraajina, keskustelijoina tai asian levittäjinä.

Tällaisissa tilanteissa on tärkeää tiedottaa alaikäisten opiskelijoiden huoltajia ja koko oppilaitosyhteisöä. Tapahtuneesta tulee käydä vakavaa keskustelua opiskelijoiden kanssa. Heitä tulee vastuuttaa puuttumaan tilanteeseen ja ilmoittamaan opettajalle ja/tai muulle henkilökunnalle, mitä tapauksesta tietävät.

Oppilaitoksen henkilökunta osoittaa opiskelijoille, että ovat tietoisia tilanteesta sekä seuraavat ja selvittävät sitä.

6.4 Seksuaalinen häirintä: toimintaohjeet henkilökunnalle ja opiskelijalle

Parasta seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyä on nuorten iänmukainen seksuaalikasvatus. Seksuaalikasvatus ehkäisee seksuaalisuutta loukkaavaa häirintää ja väkivaltaa sekä vahvistaa turvataitoja (OPH 2020). Seksuaalikasvatusta

ja opiskelijan tietoisuutta omista oikeuksistaan ja oikeudesta koskemattomuuteen edistetään oppisisältöjen lisäksi yhteisöllisen opiskeluhoitotyön kautta.

Toimintaohje henkilökunnalle:

- Rakenna luottamusta opiskelijaan, joka on kohdannut seksuaalista häirintää. Kerro, miten sinun kuuluu toimia tilanteessa ja kenelle tulee ilmoittaa tapahtuneesta, jotta asiat eivät tule yllätyksenä opiskelijalle.
- Ilmoita rehtorille tietosi tulleet oppilaitoksessa tapahtuneesta opiskelijaan kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä.
- Ilmoita alle 18-vuotiaaseen opiskelijaan kohdistuneen seksuaalirikosepäily poliisille ja lastensuojeluun.
- Ota yhteys alaikäisen opiskelijan huoltajaan.
- Ohjaa opiskelija tarvittaessa opiskeluhoollon palveluihin.
- Jos olet huolissasi opiskelijan voinnista ja arvioit opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoollon palveluja, ota viipymättä yhteys opiskeluhoollon työntekijään (kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja tai lääkäri). Voit luovuttaa tässä yhteydessä salassapidon estämättä opiskeluhoollon järjestämisen ja toteuttamisen kannalta välttämättömiä tietoja.
- Kutsu tarvittaessa koolle yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä huomioiden kokoonpanon tapauskohtainen harkinta ja sen edellyttämä suostumus.

Huom. Alle 18-vuotiaan houkuttelu seksuaalisissa tarkoituksissa on Suomessa **aina** rikos (Rikoslaki 1889/39 20. luku 18 §). Jos epäilet alaikäiseen nuoreen kohdistuneen groomingia, tee siitä ilmoitus suoraan poliisille. Ilmoituksen tekemiseen voit pyytää apua opiskeluhoollasta.

Toimintaohje opiskelijalle:

- Jos havaitset seksuaalista häirintää tai joudut itse sen kohteeksi, ilmaise häiritsijälle, miltä hänen käyttäytymisensä tuntuu ja pyydä häntä lopettamaan.
- Jos et voi tai halua ottaa yhteyttä häiritsijään tai jos häirintä kielloista huolimatta jatkuu, ilmoita siitä opettajalle, ryhmänohjaajalle, psykologille, kuraattorille, terveydenhoitajalle, rehtorille tai muulle luotettavana pitämällesi oppilaitoksen aikuiselle. Hänellä on velvollisuus puuttua häirintään.
- Kirjaa itsellesi ylös jatkokäsittelyä varten aika ja paikka, jolloin häirintää on tapahtunut, keitä oli tilanteessa läsnä ja mitä tilanteessa tapahtui.
- Säilytä mahdolliset todisteet esim. kuvat, videot, some-, teksti- ja sähköpostiviestit.
- Ilmoita oppilaitoksen aikuiselle myös havaitsemasi muihin kohdistuva seksuaalinen häirintä. Älä käytä anonyymeja ilmoituskanavia.
- Käytä oikeuttasi opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluihin sekä opiskeluterveydenhuoltoon, kun tarvitset tukea tai apua. Keskustelu on luottamuksellisesta. Toiveesi ja mieliteesi otetaan huomioon.

6.5 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: toimintaohjeet henkilökunnalle ja opiskelijalle

Toimintaohje henkilökunnalle epäiltäessä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa

Kun keskustele mahdollisesti väkivallan kohteeksi joutuneen kanssa:

- Varmista, että mahdollinen väkivallan tekijä ei ole paikalla.
- Pyri luomaan luottamuksellinen ja arvostava suhde ja kysy väkivallasta kahden kesken.
- Käytä tarvittaessa ammattitulkia, huomioi toive tulkin sukupuolesta.
- Kysy väkivallasta suoraan.
- Kuuntele myötätuntoisesti ja avoimesti.
- Kerro, miten monimuotoista väkivaltaa on ja voi olla.
- Ota väkivaltaan kantaa: kerro, että se on rikos ja että sinulla on tietynlaisista rikoksista ilmoitusvelvollisuus.
- Kerro, että väkivalta ja riita ovat eri asioita ja että väkivalta useimmiten jatkuu, ellei siihen puututa.
- Kerro, että opiskelija saa apua, ja saata hänet tarjolla oleviin palveluihin (opiskeluhoolto, lastensuojelu, poliisi, järjestö). Kysy lupa ja ota yhteys opiskeluhoollon henkilöstöön. Muista opiskeluhoollon anonyymien konsultaation mahdollisuus.
- Arvioi väkivallan kokijan ja perheen välitön turvallisuuden tarve. Selvitä onko opiskelijan turvallista palata kotiin. Jos epäilet alaikäisen kohdalla väkivallan uhkaa kotona, ota yhteys lastensuojeluun. Älä ilmoita etukäteen asiasta huoltajalle, vaan anna lastensuojelun arvioida huoltajan tiedottaminen.
- Muuten keskustele opiskelijan kanssa vaihtoehtoja (turvakodit, sosiaalipäivystys, poliisi). Pyydä asian selvittämiseen apua opiskeluhoollon ammattilaiselta.

Kun keskustelet mahdollisesti väkivaltaisesti käyttäytyneen kanssa:

- Varmista keskustelutilanteen turvallisuus itsesi ja läsnä olevien suhteen. Pyydä työpari mukaan. Pidä huoli poistumisreiteistä. Pyydä tarvittaessa vartija keskustelutilan ulkopuolelle.
- Kysy väkivallasta suoraan.
- Kuuntele myötätuntoisesti ja avoimesti.
- Kerro, miten monimuotoista väkivalta on.
- Ota väkivaltaan kantaa: kerro, että se on rikos ja että sinulla on tietynlaisista rikoksista ilmoitusvelvollisuus. Kerro, että väkivalta aiheuttaa seuraamuksia, jotka ovat väkivallan kokijalle, muille perheenjäsenille ja henkilölle itselleen tuhoisia.
- Kerro, että väkivalta ja riita ovat eri asioita.
- Kerro, mistä väkivaltaisesti käyttäytyvä henkilö voi saada tukea (terveydenhuolto, Maria Akatemia naisille, Miessakit miehille). Jos kyseessä on oppilaitoksen opiskelija, ohjaa hänet opiskeluhoollon palveluihin.

6.6 Kunniaan liittyvä väkivalta: toimintaohjeet henkilökunnalle ja opiskelijalle

Toimintaohje opiskelijalle, kun epäilet kohdanneesi kunniaan liittyvää väkivaltaa:

- Jos tilanteessa on akuutti väkivallan uhka, poistu tilanteesta. Hätätilanteessa soita poliisi 112.
- Kunniaan liittyvää väkivaltaa voi olla vaikea tunnistaa. Jos herää epäily kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyen, otathan yhteyttä luotettavaan aikuiseen, kuten opiskeluhuoltoon, terveydenhuoltoon tai muuhun tahoon (esimerkiksi [Sopu-työ](#)).

Toimintaohje henkilökunnalle epäiltäessä kunniaan liittyvää väkivaltaa:

- Varmista, että mahdollinen väkivallan tekijä ei ole paikalla.
- Pyri luomaan luottamuksellinen ja arvostava suhde ja kysy väkivallasta kahden kesken.
- Kun tarvitset tulkkia käytä ainoastaan laillistettua tulkkia, joka ei ole asiakkaan sukulainen.
- Kysy avoimia kysymyksiä, jotta opiskelija voi kertoa itsenäisesti tapahtumista.
- Kirjaa itsellesi esimerkiksi omaan muistioon, mitä opiskelija kertoi.
- Konsultoi alaikäisen osalta tarvittaessa (anonymisti) lastensuojelua.
- Konsultoi tarvittaessa (anonymisti) poliisia. Tee ilmoitus poliisille, jos alaikäiseen on kohdistunut väkivaltaa tai asiakas on väkivallan vaarassa (kts. rikoksen tunnusmerkistön täyttävä kiusaaminen).
- Lisää tietoa keskustelun tueksi esimerkiksi THL:n sivuilta ”[Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen opiskeluhuoltopalveluissa](#)”.

Helsinki